

PTÁCI *holem* VÁS

3/1996

ČTVRTLETNÍK PRO ORNITOLOGY, OCHRÁNCE PŘÍRODY A MILOVNÍKY PTACTVA

Moravský ornitologický spolek vydal ve spolupráci
s Muzeem Komenského v Přerově

Zprávy MOS '95

Obsahují následující příspěvky:

BEKLOVÁ M., PIKULA J., SITKO J.

Oologicko-biologická charakteristika ptáků hnízdících
v České republice na základě hodnocení oologických sbírek

HANÁK F.

Složení a změny volně žijící avifauny zoo Brno v letech 1965 - 1990

VAVŘÍK M.

Trendy početnosti a současný statut
racka bouřního (*Larus canus* L.) v České republice a Evropě

BUREŠ S., SAETRE G. P., KRÁL M.

Případ leucismu u lejska bělokrkého (*Ficedula albicollis*)

a

Literární recenze

Zároveň si můžete objednat i některá starší čísla:

Zprávy MOS '92

Obsahují referáty z konference "Dravci a sovy"
a Československou ornitologickou bibliografii 1987-88, 120 str.

Zprávy MOS '93

Obsahují referáty z konference "Ptáci mokřadů a jejich ochrana"
a Československou ornitologickou bibliografii 1989-90, 180 str.

Zprávy MOS '94

Obsahují ornitologické příspěvky vysoké odborné úrovně
a Českou ornitologickou bibliografii 1993 - 1994

Cena jednoho výtisku je 50,- Kč + poštovné. Objednávky budou
vyřizovány do rozebrání nákladu na adrese:

MOS, P. O. Box 65, 750 65 Přerov 2.

Ptáci kolem nás 3/96 (Moravský ornitolog 1992 - 1995)

čtvrtletník pro ornitology, ochránce přírody a milovníky ptactva • vydává Moravský ornitologický spolek • adresa redakce: MOS, P. O. Box 65, 750 65 Přerov 2 • šéfredaktor František Cigánek • zástupce šéfredaktora RNDr. František Hanák, redakční rada: Marta Jandová, Václav Plšek, Jiří Polčák, Eva Svobodová, Jaroslav Svoboda, Darja Šafránková, Jiří Šafránek, Pavel Šálek, Ing. Jiří Šírek, Nevyžádané rukopisy, foto a kresby se nevracejí • Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou s. p., Odštěpným závodem Severní Morava čj. 1574/96-P/1 ze dne 15. 7. 1996 • mezinárodní indexové číslo - 47531 • registrační číslo - PR 19 • náklad 1500 výtisků

OBSAH

SPOLKOVÉ ZPRÁVY

Ze spolkového života MOS - II. kvartál 1996 - **František Cigánek** 2

ODBORNÉ A POPULÁRNÍ ČLÁNKY

Zajímavosti ptačího stěhování - část III. - **Václav Pavel** 4

Hnízdní rozšíření skorce vodního (*Cinclus cinclus*) na horním toku řeky Jihlavy - **Ivan Kustmüller** 9

Z CEST A EXKURZÍ

Ornitologické zážitky z polostrova Kola a Skandinávie - **Tomáš Grim** 14

Ochrana přírody a krajiny v Nové Anglii - **RNDr. Petr Albrecht** 19

KRÁTKÁ SDĚLENÍ A ZAJÍMAVOSTI

Dvě menší ornitologicky významné lokality v okolí Budišova u Třebíče - **RNDr. František Hanák** 23

Zvýšená koncentrace ptáků na Záhlínických rybnících - **Pavel Šálek** 24

Kolpík bílý (*Platalea leucorodia*) a jeho výskyt na střední Moravě
Lubomír Doupal 25

Kórovník (šoupálek) klasickou bůdku neobsadí - **Ivan Křáze** 25

Sloupky plotů - nevhodná hnízdiště! - **Jiří Šafránek** 26

Jikavec severní na Mohelnicku - **Stanislav Opluštíl** 27

Několik zásad pro výrobu a vyvěšování sýkorníků - **Ing. Bohdan Kubenka** 28

CIZOKRAJNÍ PTÁCI

Laločníci - **RNDr. František Hanák** 30

ORNITOLOGICKÁ POZOROVÁNÍ

Ornitologická pozorování 31

Na obálce: Tuhyk šedý (*Lanius excubitor*). Foto L. a D. Boucní.

Ze spolkového života MOS - II. kvartál 1996

Trend rozšiřování členské základny MOS se počátkem roku 1996 zvláště markantně projevil v oblasti administrativní... Jen díky poctivému úsilí pana Marka Houšťavy, který pracuje v MOSu v rámci náhradní vojenské služby, a hospodáře Jardy Svobody, bylo možno průběžně zvládat nápor této agendy. Za druhé čtvrtletí t.r. došlo na adresu MOS enormní množství dopisů s převážně ornitologickou tematikou, včetně dotazů, zaměřených na stavbu budek a krmítek pro zpěvné ptactvo, dále na jeho ochranu před predátory, odpovědi respondentů na anketu "Hnízdní sčítání labutí - 96", dojmy z exkurzí k tovačovským, záhlinickým a dalším rybníkům a vodním nádržím v ČR a příspěvky do PKN, případně do "Zpráv MOS".

V jednotlivých případech bylo též třeba zdůvodnit členům příčiny skluzu expedice 1. čísla PKN, zaviněného změnami tiskárenské technologie v tiskárně, a v neposlední řadě opětovně se vyjádřit k dotazům, proč byl název "Moravský ornitolog" změněn na "Ptáci kolem nás" (PKN). K této záležitosti notabene posléze zaujal stanovisko (jménem prezidia MOS a redakční rady PKN) šéfredaktor citovaného periodika v prvním čísle 1996 - ve svém úvodním slově...

V dubnu 1996 byl na prezidiu MOS diskutován názor, zaznívající dosti často na ornitologických setkáních, aby faunistická pozorování na území ČR byla soustředěna a publikována ve speciálním časopise. Prezidium MOS k této problematice zaujalo jednoznačně negativní stanovisko s tím, že z praktického hlediska si i nadále hodlá každá ornitologická společnost zveřejňovat pozorování (jako doposud) ve svých časopisech.

V jarních měsících navštívili prezidium MOS zástupci newyorské centrály americké nadace "The Foundation for a Civil Society", jednali s prezidentem a hospodářem MOS o podmínkách činnosti naší organizace a zajímali se především o průběh projektu MOS "Zlepšení vztahu veřejnosti k ochraně přírody a nevládním organizacím", který finančně podpořila pražská pobočka této nadace. I přesto, že je projekt ve svých začátcích, byli jím doslova fascinováni. Poznámali, že se doposud neseťkali s tak propracovaným systémem práce s médii.

Dne 12. dubna 1996 byla za účasti členů prezidia MOS a tajemníka nadace AVES řešena otázka hospodaření s finančními prostředky nadace AVES, jejímž zřizovatelem je MOS. Byla jmenována nová správní rada a novým tajemníkem nadace se stala slečna Eva Svobodová.

S platností k 1. červenci 1996 podepsal prezident MOS smlouvu o pronájmu nových kancelářských prostor MOS v budově města Přerova (II. poschodí na

Kramářově ulici 5) na dobu neurčitou. I přesto, že jsme přestěhovali kancelář pouze z prvního patra do druhého, jde o první oficiální sídlo spolku od roku 1991.

Od uvedeného data se zde konají pravidelné schůzky členů prezidia MOS a redakční rady PKN - jako obvykle vždy v pátky od 16.30 hodin - a to střídavě vždy za 14 dnů.

Redakční rada PKN projednávala obsah připravovaných čísel časopisu a na příští rok připravuje k otištění seriál o historii Moravského ornitologického spolku (od jeho založení 4. 12. 1932), který zpracoval RNDr. Jiljí Sitko, CSc.

V srpnu 1996 bylo převedeno telef. číslo (0641) 203 150 přímo do nové kanceláře MOS a členové se tak mohou kontaktovat i telefonicky.

V červnu 1996 vydal MOS ve spolupráci s Muzeem Komenského v Přerově "Zprávy MOS '95" a jejich šéfredaktor ing. Stanislav Bureš (v kooperaci s RNDr. Františkem Hanákem a dalšími členy redakčního týmu) připravují do tisku ročník 1996 - k vydání letos na podzim.

V Přerově v létě 1996, zapsal:

František Cigánek

Setkání ornitologů a členská schůze MOS

se uskuteční

1. března 1997

v Moravské ornitologické stanici
v Přerově od 9.00 hod.

Bude zaměřeno na prezentování výsledků výzkumu a ochrany ptáků v České republice. Jako vždy budou též prezentovány zajímavosti ze života ptáků na videu a prostřednictvím diapositivů.

Ty z Vás, kteří by chtěli vystoupit s příspěvkem, žádáme o zaslání názvu a zaměření příspěvku (přednáška, diapositivity, video ap.) a upřesnění doby potřebné k prezentování příspěvku, do 31. 12. 1996.

Pokud chcete, aby byl Váš příspěvek zveřejněn ve sborníku Zprávy MOS nebo časopise Ptáci kolem nás, zašlete jej v písemné formě předem nebo ho odevzdejte přímo na setkání.

Všechny Vás srdečně zveme

Zajímavosti ptačího stěhování - část III. Orientace a navigace ptáků

Václav Pavel

V předchozích dvou dílech jsme se zabývali hlavně migrací ptáků - jejich příčinami, výkony ptáků při migraci a různými zvyky ptačího tahu. Dalšími otázkami, které zaměstnávají mnohé ornitology na celém světě a podněcují je k intenzivnímu výzkumu, jsou neobyčejné orientační a navigační schopnosti ptáků během migrací.

Četné pokusy, při kterých byli ptáci přemísťováni velice daleko od hranic jejich zeměpisného rozšíření na místa, kde nikdy předtím nebyli, ukázaly, že ptáci nejenom rozpoznávají světové strany, ale že dokonale dokáží určit přesné místo na Zemi, kde se právě nacházejí, a zvolit nejkratší možnou cestu k domovu. Takto se zorientovat byli schopni i ptáci převáženi v otáčejících se klecích či uspaní, což znemožňovalo, aby si pamatovali směr převozu. Tak např. buřňák severní (*Puffinus puffinus*) se vrátil do Walesu v Anglii z Bostonu ve státě Massachusetts (USA) za 12,5 dne, buřňák obecný (*Oceanodroma leucorhoa*) přiletěl ze Sussexu v Anglii do Maine (USA) za 14 dní a albatros laysanský (*Diomedea immutabilis*) se vrátil ze státu Washington (USA) vzdáleného 5 150 km na ostrov Midway za 10 dní. Nejenom vodní ptáci, ale i malí pěvci přemísťováni na větší vzdálenosti od hnízdiště projevovali zvláštní schopnost letět přímo zpět bez dlouhého vyhledávání cesty.

Udivující je také přesnost s jakou ptáci navigují. Malí pěvci po několikaměsíční cestě do Afriky, kdy procestují mnoho tisíc km, jsou schopni se vrátit na jeden konkrétní strom nebo k jednomu určitému domu (jak je tomu např. u vlaštovek).

I když je ještě mnohé o orientaci a navigaci ptáků nejasné, bylo již v tomto směru získáno mnoho zajímavých poznatků. Ptáci využívají několik druhů informací, a pokud jeden zdroj nelze využít, použijí informace z jiného. Ptáci mohou navigovat vizuálně podle mezníků

Kresba Lenka Bryšková

v krajině, mohou používat postavení slunce ve dne a hvězd v noci, někteří z nich vnímají i UV či polarizované světlo, mohou se řídit magnetickým polem Země, čichem s snad i infrazvuky.

Vizuální mapování krajiny

Navigace podle mezníků v krajině bývá používána při doletech, kdy se ptáci dostanou na důvěrně známé místa, ale také při migracích na velké vzdálenosti, kdy mohou táhnout podél mořského pobřeží, řek či horských hřbetů.

Sluneční kompas

Vědci dlouho předpokládali, že ptáci navigují pomocí slunce, ale první experimenty ověřující tuto teorii provedl až Gustav Kramer v roce 1950 v Německu se špačky. Na jaře v době tahu byli špačci obecní (*Sturnus vulgaris*) uzavřeni v klecích s výhledem na oblohu. Pokud viděli slunce, orientovali svoje pohyby v klecí severním směrem, pokud bylo pod mrakem, jejich pohyby byly náhodné - ne výrazně na sever.

Slunce nezaujímá na obloze stálé místo, ale pohybuje se o 15° za hodinu. Aby ptáci mohli využívat slunce pro orientaci, musí mít velice dobrý smysl pro čas (přesné vnitřní biologické hodiny) a musí znát přesnou polohu slunce na obloze v určitý čas. Pokus ověřující tuto teorii provedl opět G. Kramer. Naučil špačky krmít se z misky na severní straně klece. Pokud svítilo slunce, špačci vždy našli misku s potravou. Pokud však slunce bylo nahrazeno umístěním stacionárního zdroje světla, ptáci hledali potravu na jiném místě, než se vyskytovala, protože sever stále odvozovali kompenzační polohy zdroje světla svými biologickými hodinami.

Další pokus, který provedl Konrad Hoffman v roce 1954, testoval přesnost vnitřních hodin ptáků a jejich důležitost pro navigaci. Hoffman choval ptáky v uměle osvětlených klecích s 12 hod. světla a 12 hod. tmy. "Východ slunce" byl stanoven na 12:00 (poledne), tedy o 6 hodin později než ve skutečnosti. Ptáci navyklí na takový režim dne se potom v normálních podmínkách probouzeli v poledne a pozici slunce v poledne pokládali za východní. Jejich východ byl proto ve skutečnosti jih a orientace tím byla o 90° posunuta.

Slunečního kompasu mohou kromě létajících ptáků využívat i migrující tučňáci. John Emlen a Richard Penny v roce 1964 dokázali, že zatímco za slunečných dnů se tučňáci orientují bez problémů, když je zataženo mohou bloudit bez zjevné orientace.

Navigace v noci

Jak již bylo řečeno dříve, mnozí pěvci táhnou v noci. Franz Sauer v letech 1957 a 1958 jako první demonstroval schopnost pěvců navigovat podle hvězd. Zajetí pěvci umístění v planetáriu se orientovali na sever pod umělou "jarní noční oblohou" a na jih pod "podzimní noční oblohou. Když byly hvězdy zhasnuty, ptáci byli dezorientováni. Stephen Emlen v letech 1967 a 1975 pokračoval v Sauerových pokusech a vylepšil systém hodnocení orientace pohybů ptáků v klecích. Ptáky umístil do kulaté klece, jejíž dno tvořila inkoustová podložka a stěny tvořil kužel papíru. Pokud ptáci viděli hvězdnou oblohu, snažili se vyletovat určitým migračním směrem a zanechávali na papíru inkoustové stopy.

Zda ptáci umí kompenzovat pohyby noční oblohy zůstává otevřenou otázkou. Zatím se zdá, že ptáci migrující na kratší vzdálenosti (např. - *Emberiza sp.*) mohou používat hvězdnou oblohu odlišně, pravděpodobně méně dokonale a s menší časovou kompenzací, než migranti na větší vzdálenosti (např. pěnice - *Sylvia sp.*)

Stephen Emlen zkoumal, které hvězdy jsou pro orientaci nejdůležitější. Systematickým zakrýváním a odkrýváním různých souhvězdí zjistil, že např. strnadi vnímají souhvězdí v okruhu 35° okolo Severky, a že v případě zakrytí jednoho souhvězdí se orientují podle jiného. To je důležité při částečně zatažené obloze.

V dalších pokusech z roku 1969 Emlen zjistil, že orientace ptáků při migraci je pod hormonální kontrolou. Pokud 2 pokusné skupiny téhož druhu strnada (1. skupina hormonálně vylazená pomocí postupných změn délky dne na migraci na sever a 2. na jih.) jsou umístěny pod stejnou noční oblohou, 1. skupina ptáků se orientuje na sever, zatímco 2. zamíří na jih.

Zemský magnetismus

Až do roku 1965 bylo používání magnetického pole Země ptáky pro orientaci odmítáno. Poté série pokusů dokázaly, že ptáci magnetické pole vnímají a mohou se jím řídit. William Keeton v pokusech z let 1971 a 1972 dokázal, že volně žijící domácí holubi se po umístění tyčového magnetu na záda za podmračených dnů neorientují, zatímco kontrolní zvířata s mosaznou tyčinkou na zádech se orientují normálně.

Charles Walcott a Robert Green zašli v roce 1974 ještě dále a pomocí čepiček vytvářejících magnetické pole na hlavách holubů určovali změnou směru el. proudu změnu orientace holubů o 180°. Takové pokusy ovšem vycházely jen při zamračené obloze, za slunečných dnů dávají ptáci přednost orientaci podle slunce. Ne úplná spolehlivost orientace podle magnetického pole Země může být

demonstrována i změnami v magnetickém poli za solárních bouří či nad ložisky rud. V laboratorních podmínkách změny intenzity magnetického pole o +/- 10% znemožní orientaci ptáků na 3 dny, během kterých si zvykají na novou intenzitu pole. Také občasná magnetické inverze, kdy se severní magnetický pól Země prohodí s jižním, svědčí o tom, že orientace ptáků podle zemského magnetismu nemohla být evolucí silně podporována a nemohla se stát prioritní. Vždyť za poslední 3 milióny let, kdy vznikla většina současných druhů ptáků a kdy začaly některé druhy v závislosti na velkých změnách klimatu migrovat, proběhlo nejméně 9 dlouhodobých magnetických inverzí pólů Země, poslední dokonce před pouhými 30000 - 20000 lety.

Na otázku, kterým orgánem ptáci magnetické pole vnímají, neexistuje spolehlivá odpověď. V poslední době se zdá nejpravděpodobnější umístění tohoto orgánu v epifýze (hormonální žláza v mozku).

Čich

Mnoho lidí se domnívá, že ptáci (až snad na kivi jižního - *Apteryx australis*) mají velmi slabý čich. Některé nové pokusy ukazují, že to nemusí být pravda. Např. holubi s ucpanými nozdrami nebo přerušenými čichovými nervy nenacházeli v jednom pokusu holubník zatímco kontrolní (čichové neomezení) jedinci ano.

Trubkonosí mořští ptáci používají čich k vyhledávání hnízda a potravy. Buřňáček bělavý (*Oceanodroma leucorhoa*) na Fundách po návratu z moře vletí do lesa poblíž své hnízdní nory a dohledá ji pomocí čichu. Tito buřňáčci jsou dokonce schopni najít pomocí čichu materiál ze svého hnízda v pokusném bludišti.

Jak se ptáci učí navigovat

Navigationální schopnosti ptáků jsou částečně vrozené a částečně závislé na zkušenostech z raného mládí. Dospělí ptáci během svých cest získávají další zkušenosti, a tak velká většina vzácných zatoulanců jsou nezkušení mladí ptáci.

Výzkumy vlivu zkušeností na migrace ptáků se zabýval např. holanďan A. C. Pedreck, který odchytil v Holandsku v 60. letech přes 1000 špačků při jejich migraci na zimoviště do jižní Anglie, Belgie a severní Francie.

Odchycené ptáky vypouštěl ve Švýcarsku. Zatímco dospělí ptáci se dobře zorientovali a změnilí směr svého obvyklého tahu z JZ na SZ a tak se dostali do správných zimovišť, mladí ptáci pokračovali v obvyklém směru tahu na JZ. Nakonec skončili ve zcela netypických zimovištích v jižní Francii a Španělsku.

Učení navigace podle slunečního kompasu bylo studováno u domácích holubů. Ti, kteří nikdy neviděli slunce, nenavigují a pravděpodobně neumi navigovat podle slunečního kompasu. Stačí však 1 hod. vystavení ptáků na slunci a začnou ho používat. S každým dalším vystavením na slunci stoupají jejich zkušenosti. Pravděpodobné vysvětlení je, že holubi nemají vrozenou pozici slunce a musí nejprve svůj sluneční kompas nakalibrovat (zřejmě pomocí dalších typů navigací - např. magnetického pole Země).

Navigace podle magnetického pole Země se projevuje během vývinu (ontogenze) ptáka dříve než navigace podle slunce a jeho aktivace je nezávislá na tom, zda je již sluneční kompas zaveden či ne. Navigace podle magnetického pole Země prodělává také určitý vývoj během ontogenze ptáka a pro plné rozvinutí senzitivity k vnímání magnetických siločar je zapotřebí hodně zkušeností.

Aby se plně vyvinula schopnost navigovat podle hvězdné oblohy, musí mládě ptáka vidět hvězdnou oblohu v senzitivním období během 1. měsíce svého života. Mladý pták má vrozeno zapamatovat si osu otáčení hvězdné oblohy, která ukazuje severojižní směr. Později se naučí poznávat nejen hvězdu nejbližší k této ose, ale i souhvězdí v jejím blízkém okolí. V současnosti je na severní ose otáčení hvězdné oblohy Severka, ale nebylo tomu tak vždy, protože zemská osa provádí vrtivé pohyby. Proto bylo evolucí vyselektováno, aby si ptáci zafixovali osu otáčení a ne konkrétní hvězdu.

Jak ptáci poznají, na kterém místě na zemi se nacházejí

Ptáci nevnímají jenom světové strany, ale jsou schopni přesně lokalizovat, na jakém místě na Zemi se nacházejí. V současnosti existují 2 teorie, jak to dokáží.

1. Sluneční sextant. Jedna teorie předpokládá, že pokud ptáka přemístíme o několik set až tisíc km, je schopen podle změny výšky slunce na obloze určit, jestli je severně či jižně od místa odchycení, a podle zpoždění či předběhnutí slunce před jeho vnitřními biologickými hodinami, zda je východně či západně. Tato teorie předpokládá velice přesné vnitřní biologické hodiny ptáka a velice podrobné znalosti o pohybech slunce po obloze.

Někteří autoři se domnívají, že pecten (zvláštní vějířovitý útvar v ptačím oku) může působit jako sextant a promítáním jeho stínu na sítnici pták určí svoji polohu. Tato teorie však není ověřená a existuje i řada dalších teorií o funkci pectenu (např. pecten jako vyživovací článek ptačího oka, které nemá na rozdíl od savčího v retině cévky, pecten jako termoregulační mechanismus v oku ptáků atd.)

2. Magnetické siločáry. Druhá teorie předpokládá, že magnetické pole Země mění svou intenzitu a magnetické siločáry své zakřivení v různých místech na

Zemi. Jak by ptáci mohli využívat tyto informace zatím není experimentálně ověřeno.

Na závěr

Migrace ptáků je velice složitý proces, který je řízen řadou vnějších i vnitřních činitelů. Shoda doby, za kterou volně žijící ptáci jednoho druhu doletí na zimoviště, s dobou po kterou trvá migrační neklid u zajatých jedinců téhož druhu, a také shodná orientace ptáků v kleci během tahového období se směry skutečného tahu, svědčí o genetickém základu migračních pohybů.

Během ontogeneze ptáka dochází na základě jednoduchých vrozených migračních směrů a vzdáleností k vybudování složitějšího migračního chování, kdy ptáci volí optimální způsob cesty s odpočinkem na vhodných místech a kdy se naučí velice spolehlivě určovat svoji pozici a směr další cesty i v neznámém terénu. Tyto schopnosti jim my, kteří jsme schopni zabloudit v několikahektarovém lesíku, můžeme jen závidět.

Hnízdní rozšíření skorce vodního (*Cinclus cinclus*) na horním toku řeky Jihlavy

Ivan Kunstmüller

Sledovaný vodní tok řeky Jihlavy směřuje od Kostelce (okr. Jihlava) severovýchodním směrem. Ve městě Jihlavě stáčí svůj tok na jihovýchod a u Čichova (okr. Třebíč) dosahuje sledované délky cca 40 km. Udolí, kterým řeka protéká je místy skalnaté, převážně zalesněné. Řeku přetíná několik silničních a železničních mostů a na celém sledované území se nachází řada kamenných nebo betonových jezů a stavidel. Nejvyšší hustota hnízdních párů skorců vodních je v úseku povodí řeky Jihlavy od Kostelce po město Jihlavu. Ptáci zde převážně hnízdí na přítocích řeky (potoky Maršovský, Jiřinský, Bělokamenský, a Třeštský), vždy nedaleko ústí do řeky. Samotná řeka poskytuje velice málo příhodných skalnatých břehů nebo silničních mostů s možností umístění hnízd. Ptáci staví hnízda na umělých dřevěných podložkách nebo polobudkách, které jsme instalovali s kolegou Miroslavem Čutkou (v letech 1987

Kresba
Lenka Bryšková

až 1990) na kamenné a betonové stěny stavidel a pod lávky a mostky. Před tímto obdobím na výše popisovaných vodních tocích hnízdilo max. 4-5 párů skorců vodních. Od r. 1990 už 7-9 párů. Ve městě Jihlavě ústí do řeky další větší přítok, říčka Jihlávka. Na tomto přítoku, asi 2 km od ústí do řeky, ještě v nedávné době skorec pravidelně hnízdl pod kamenným stavidlem rybníka (Čutka). Od okresního města už řeka Jihlava neposkytuje tolik příhodných míst, které by splňovaly nároky skorců na hnízdní prostředí. Vodní koryto je málokde kamenité a dostatečně mělké s dostatkem potravního zdroje (chrostíci, pošvatky, jepice - vše larvy, měkkýši apod.). Kvalita a čistota vody v řece v úseku od města Jihlavy nebyla v nedávnou na dobré úrovni a ideální nebude ani v současné době. Na tomto úseku vodního toku hnízdí skorec jen velice řídko. Sledované vodní toky se nachází v nadmořské výšce 530 m (Jezdovice, Třeštský potok) až po 415 m (Čichov, řeka Jihlava).

Hnízdní lokality

Jezdovice (JI), Třeštský potok, pravobřehý přítok řeky Jihlavy. Skorci zde hnízdí v dutině zdiva mostu, který vede přes stavidlo Jezdovického rybníka. Hnízdiště je mi známo od r. 1987, ale pravděpodobně zde ptáci hnízdili už předešlé roky. Hnízdili celkem úspěšně i v letech 1987-1994. Byli pozorováni staří ptáci při zanášení potravy do dutiny zdiva a vyvedená mláďata v korytě potoka. Hnízdiště je vzdálené od ústí do řeky Jihlavy cca 6 km.

Kostelec (JI), Třeštský potok. Hnízda byla umístěna v dutinách kamenné stěny stavidla Silničního rybníka nebo 3 m vysoko v nosné konstrukci pod silničním mostem. Skorci zde hnízdili v roce 1990, 1992 a 1993. Hnízdiště je vzdálené od ústí do řeky 300 m.

Kostelec (JI), řeka Jihlava, železniční most železné konstrukce. Hnízda byla umístěna v nosné konstrukci mostu, 3 m vysoko nad vodou. Lokalita obsazena v r. 1989, 1990 a 1994.

Ježená (JI), Maršovský potok, silniční betonový most. Hnízda stavěná pravidelně na římsě nosné betonové stěny mostu. Hnízdiště zjištěno v r. 1985, ale dle starého hnízda, zde skorec hnízdl už v předešlých letech. V r. 1986 jsem našel vyschlou mrtvolku skorce vodního, tento pták byl přilepen ve skvrně asfaltu rozteklého na betonové římsě v blízkosti hnízda. Ptáci tento rok nezahníždili. V následujícím r. 1987 opravoval jeden starý pták hnízdo, ale k zahníždění nedošlo, taktéž i v r. 1988. V r. 1989 ptáci zahníždili, ale neúspěšně, ale následující rok 1990 bylo už hníždění úspěšné (4 mláďata). V roce 1991 bylo hnízdo opuštěno. V letech 1992-3 byla lokalita neobsazena a v r. 1994 skorci opět úspěšně vyhníždili (3 vyvedená mláďata).

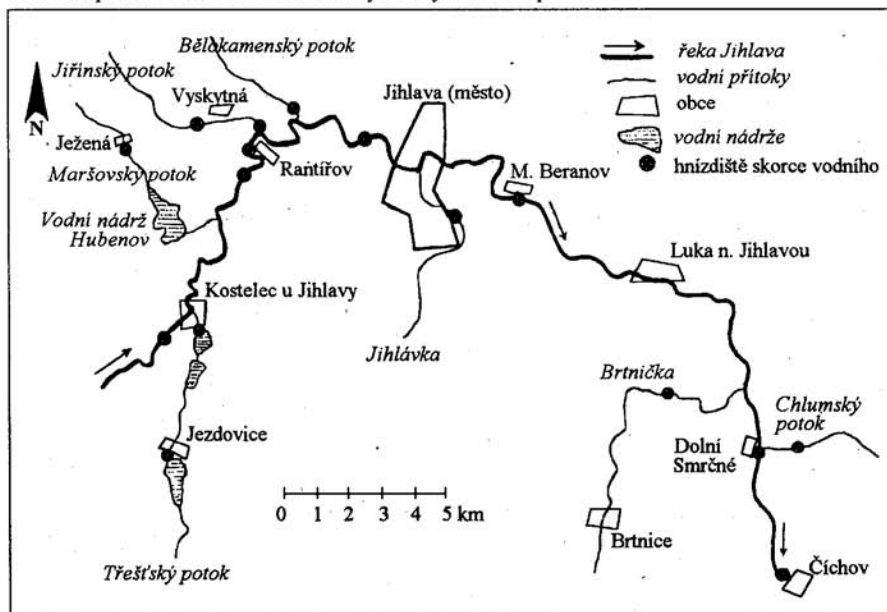
Rantířov (JI), řeka Jihlava, kamenný jez a stavidlo k mlýnskému náhonu. V r. 1987 byla upevněna pod lávkou nad stavidlem dřevěná budka. Od r. 1988 zde začal skorec pravidelně hnízdit, prvním rokem neúspěšně. V r. 1989 vyvedeny 4 mlád'ata, r. 1990 2 mlád'ata, r. 1991 zahnízdili skorci 2x, vždy úspěšně, taktéž i následný r. 1992. V roce 1993 byla na hnízdě opuštěná snůška 5 vajec. V letech 1994-5 ptáci nezahnízdili v důsledku rekonstrukce náhonu a stavidla.

Rantířov (JI), řeka Jihlava, nový betonový jez a stavidlo k továrnímu náhonu. V r. 1988 jsem upevnil dřevěnou podložku na betonovou stěnu propustě (tunelu) stavidla. Od r. 1989 je lokalita pravidelně každým rokem obsazena. V letech 1989 a 1990 zahnízdili ptáci 2x do roka a vždy úspěšně (snůšky 3x5 vajec a 1x 4 vejce, vyvedená pull. 1x5, 1x4, 1x3, a 1x2). v r. 1991 bylo 5 mlád'at, r. 1992 byla vyvedena 3 mlád'ata a v letech 1993 a 1994 bylo vyvedeno po 4 mlád'atech. V r. 1995 zahnízdili skorci opět 2x v roce a vždy úspěšně.

Rantířov (JI), Jiřinský potok, dřevěný můstek přes potok 100 m od ústí do řeky Jihlavy. Pod můstek upevnil dřevěnou podložku kolega Mírek Čutka. Od r. 1993 je lokalita pravidelně obsazována, postaveno nebo opraveno staré hnízdo, ale snůšky se vždy ztratí!?

Vyskytná (JI), Jiřinský potok, skalnatý břeh a koryto potoka. V letech 1982-3 a 1987 měl skorec postavená hnízda nevysoko (50 cm) nad vodou na výstupku

Obr. 1 Mapa sledovaného horního toku řeky Jihlavy a hlavních přítoků.

skalnatého břehu. Jen v r. 1982 proběhlo zahníždění úspěšně. V letech 1988 - 1991 likalitu ptáci neobsadili. V r. 1992 jsem upevnil hnízdní podložku z PVC pod lávku betonového stavidla rybníku. Od r. 1993 a dále v r. 1994 a 1995 zde skorec opět hnízdil, vždy 2x do roka, jen 1x neúspěšně, 5+3 mlád'at (1993), 5+0 (1994) a 5+2 mlád'at (1995). V roce 1995 bylo na hnízdě 1. vejce už 2. března a 6. března úplná snůška 5 vajec a 25. března bylo všech 5 pull. vylíhlých. Hnízdiště 1200 m od ústí do řeky Jihlavy.

Plandry (JI), Bělokamenský potok, dřevěná lávka přes potok, 50 m od ústí do řeky Jihlavy. Pod lávku na betonovou stěnu upevnil kolega Mirek Čutka dřevěnou polobudku. V r. 1991 v polobudce skorec vyhnízdil (4 mladá) a i v následujících letech zde skorci pravidelně hnízdili.

Staré Hory (JI), řeka Jihlava, starý kamenný jez a stavidlo k továrnímu náhonu. Skorci zde začali hnízdit až od r. 1993, hnízdo bylo umístěno ve spáře kamenné stěny stavidla. V r. 1994 skorci opravovali staré hnízdo.

Malý Beranov (JI), řeka Jihlava, starý kamenný jez a stavidlo továrního náhonu. Skorci zde hnízdí nepravidelně od r. 1974, kdy jsem našel obsazené hnízdo na kovové konstrukci lávky. V následujících letech byla hnízda umísťovaná jak pod lávkou, tak ve spárách kamenné stěny pod stavidlem.

Strážov (JI), říčka Brtnička, pravobřehý přítok řeky Jihlavy, mostek přes vodní tok. V r. 1988 jsem upevnil na kamennou stěnu pod mostek dřevěnou polobudku. Ptáci zde začali hnízdit od r. 1989, ale dosti nepravidelně (1989, 1992 a 1994), 4 km od ústí řeky.

Dolní Smrčné (JI), řeka Jihlava, silniční most přes řeku Jihlavu v těsné blízkosti jezu a továrního stavidla náhonu. Hníždění zjištěno v roce 1989, ale ptáci zde hnízdili už předešlé roky, dle zbytků starých hnízd pod mostem. Hnízda byla a jsou umísťovaná na profilech nosních traverz mostu, 4 m vysoko nad vodou. Skorci zde hnízdí pravidelně každým rokem (1989 - 1995). Dne 25. 2. 1989 stavěl pár základ nového hnízda a 25. 2. 1990 postaveno komplet nové hnízdo vedle torza starého hnízda. V letech 1991 a 1993 jsem pozoroval v korytě řeky vyvedená mlád'ata. U mostu ústí do řeky Chlumský potok.

Dolní Smrčné (JI), Chlumský potok, betonový mostek. Na stěnu pod mostkem jsem v r. 1991 upevnil dřevěnou podložku. Od r. 1992 na této podložce bylo postaveno hnízdo a skorci zde od této doby pravidelně hnízdí. V letech 1992 a 1994 2x do roka. Vzdálenost od ústí do řeky 1 km.

Číchov (TR), řeka Jihlava, silniční most přes vodní tok. Hnízda byla umísťována na profilech nosných traverz nebo v dutině nosné, kamenné stěny. Hníždění jsem zaznamenal v r. 1990 a 1992-3. Asi 300 m od mostu ústí do řeky Koutecký potok, na který skorci zaletovali za potravou.

Na sledovaném vodním toku (cca 56 km) řeky Jihlavy a jejich přítocích byla maximální hnízdni denzita 12 párů skorců vodních, v průměru 1 pár/4,66 km. Nejmenší vzdálenost mezi hnízdy jednotlivých párů byla 700 m a největší 13 km.

Denzita hnízdnic párů na řece Svatce a jejich přítocích Bystřičce a Nedvědičce byla v letech 1989 - 1990 pár/2,0 km (Kunstmüller 1995). Na horním toku řeky Sázavy a jejich přítocích v okr. HB a ZR jsem v letech 1986 - 1990 zjistil hnízdni hustotu 1 pár/5,18 km (v tisku).

V letech 1986 - 1995 jsem na výše uvedených vodních tocích v oblasti Českomoravské vrchoviny zaznamenal průměrnou hnízdni denzitu skorců vodních 1 pár/3,95 km. Balát (1962) zjistil na 5 km dlouhém úseku na Adamovském potoce v Moravském krasu 8 párů (1 pár/0,63 km) a nejmenší vzdálenost mezi dvěma hnízdy byla 270 m. Ve Slovenském rudohoří zaznamenal Ferianc (1979) 1 pár na každých 630 - 1000 m. Glutz. Bauer (1985) uvádějí hnízdni denzitu na 1 pár minimálně 430 m a maximálně 12 km. Cramp et al. (1988) uvádí pro Německo 1 pár na 2,5 až 4,3 km.

Hnízdni hustota je podmíněna životním prostředím splňujícím hnízdni nároky skorce vodního. Mělká a čistá voda, pokud možno dravý proud, dostatek potravního zdroje na dně vodního toku (larvy, měkkýši apod.) a následně dostatek vhodných míst pro umístění hnízda (mosty, skalnaté břehy).

Zajímavým faktem bylo zjištění, jak ptáci dokáží kompenzovat nároky na životní prostředí, tolik potřebné pro zdárné zahnízdění. Na dvou hnízdištích (Čichov a Dolní Smrčné) na řece Jihlavě, stavěli skorci hnízda pod silničními mosty, ačkoliv vodní tok řeky (klidná a hluboká voda) na poměrně dlouhém úseku neumožňoval přístup k potravě. Zdroj potravy však poskytovaly mělké a kamenité přítoky (potoky), které ústily do řeky v blízkosti mostů s hnízdy. Nebo naopak skorci hnízdili pod můstky přes přítoky (potoky), nedaleko ústí do řeky, která splňovala a zajišťovala svým vodním tokem dostatek přístupné potravy, ale neposkytovala žádné hnízdni možnosti. Za těchto okolností se velice osvědčily umělé vytvořené hnízdni podložky a polobudky pod mosty, lávkami a na betonových (kamenných) stěnách stavidel.

Literatura

- Balát F., 1962: Hnízdění a populační dynamika skorce vodního (*Cinclus cinclus* L.). Sborník přednášek II. celostátní konference ČOS v Praze (1962): 19-21.
- Cramp S., a kol. 1988: The Birds of the Western Palearctic Vol. V. Oxford University press, Oxford.
- Glutz von Blotzheim U. N., Bauer K. M., 1985: Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 10. Passeriformes. Wiesbaden.
- Ferianc O., 1979: Vtáky Slovenska 2. SAV Bratislava.
- Kunstmüller I., 1995: Hnízdiště skorce vodního na řece Svatce a jejich přítocích Bystřičce a Nedvědičce. Moravský ornitolog 3/95: 15-19.

Ornitologické zážitky z poloostrova Kola a Skandinávie

Když jsem se společně se svými kolegy Martinem Hrouzkem a Josefem Bryjou přihlásil po přečtení inzerátu cestovní kanceláře Pepa v Moravském ornitologu na zájezd do Skandinávie, ani jsme netušili, jaké množství zážitků si zpátky poveze. Cesta, na které jsme urazili celkem 7500 km, proběhla od 1. do 21. července 1995 a pozorovali jsme na ní celkem 168 druhů ptáků. První zastavení naší cesty bylo hned druhý den 2. 7. v sousedním Polsku - v jeho nejseverovýchodnějším výběžku nedaleko městečka Suwalki. Asi 10 km východně od něj se nachází jezero Wigry. Na jeho březích porostlých převážně jehličnatým lesem jsme našli řadu stromů, které svými hlodáky poznamenali bobři a také několik jejich hradů. Z ornitologického hlediska nás potěšili tři zpívající samci hýla rudého (*Carpodacus erythrinus*) a hlas ořešníka kropenatého (*Nucifraga carzocactes*). Nejběžnějším druhem na hladině byly desítky potápek roháčů (*Podiceps cristatus*), nad nimi se prohánělo několik racků bouřních (*Larus canus*).

Po velice monotonní polské krajině, oživené jen pro nás nezvyklým množstvím obsazených čapích hnízd, nás osvěžil příjemně zvlněný terén Litvy s roztroušenými hospodářstvími. Navečer jsme dorazili k jezeru Naujienos u vesnice Pograntiškai, leží blízko u hranic, nedaleko asi nejzajímavější ornitologické lokality této země - jezera Žuvintas. Na hladině odpočívali čtyři imaturní raci malí (*Larus minutus*), zatímco rybáci obecní (*Sterna hirundo*) a černí (*Chlidonias nigra*) stále lovili. Druhý den ráno jsme pak ještě vyplašili několik sýkočic vousatých (*Panurus biarmicus*).

Cestou do Kaunasu se z krajiny zase stala placka. Na řece Němen (Nemunas), která městem protéká, jsme zastihli samici morčáka prostředního (*Mergus serrator*), racky chechtavé (*Larus ridibundus*), stříbřité (*L. argentatus*) a bouřní. Další zastávka pak byla téhož dne v lotyšském Daugavpilsu, kde jsme nad řekou pozorovali pouze rybáka černého. O půl deváté našeho času jsme po hodině a půl razítkování formulářů překročili ruské hranice. Při krátké zastávce nedaleko hranic u osady Gavry jsme na blízké louce slyšeli hlas chřástala polního (*Crex crex*). Následoval opět noční přejezd do Leningradu (chcete-li Petrohradu či Sankt Petěrburgu), kam jsme dojeli 4. 7. Před zamračeným a deštivým počasím jsme se schovali do výborného zoologického muzea, které se stalo jedním z vůbec největších zážitků celé cesty. Při návratu do autobusu mnozí z účastníků zájezdu pozorovali na Něvě nedaleko Aurory poprvé v životě samce turpana černého (*Melanitta nigra*).

Večer jsme dojeli do karelských lesů s množstvím jezer všech velikostí. Při stavění stanů nám nad hlavami přelétaly sluky lesní (*Scolopax rusticola*) a ze sousedního jezera se vytrvale ozýval pisík obecný (*Actitis hypoleucos*). Svým hlasem překřičel i bzučení komárů, kterých směrem na sever postupně přibývalo. 5. července jsme po krátké zastávce v Petrozavodsku na břehu Oněžského jezera navštívili nedalekou rezervaci Kivač s vodopádem, který pro nás byl v tak ploché krajině překvapením. Nad námi přeletěl orlovec říční (*Pandion haliaetus*) a racek žlutohý (*Larus fascus*), v okolním smrkovém lese jsme poprvé pozorovali typické severské druhy: sýkoru laponskou (*Parus cinctus*) a drozda cvrčalu (*Turdus iliacus*).

Díky "kvalitě" ruských silnic a následné opravě autobusu jsme téhož večera museli přenocovat u městečka Segeža v blízkosti benzinové pumpy. Neustále ji obletovali raci bouřní a dva krkavci velcí (*Corvus corax*), kteří byli zřejmě jejími stálými obyvateli. Vraceli jsme se z terénu o půl druhé ráno, díky polárnímu dni jen v mírném šeru. Ráno jsme poprvé od Petrozavodsku (asi po 300 km) zase projeli přes lidské sídliště (Pušnoj), jinak totiž cesta vedla výhradně tajgou. Kolem poledne místního času (VEČ) jsme zaparkovali v asi desetitisícovém městě Kemu na břehu Bílého moře v ústí zálivu Onežskaja guba. Hned za posledními dřevěnými domky přístavní části města postavené převážně na hromadě pilin a odřezků z místního dřevařského závodu jsme se poprvé setkali s rybákem dlouhoocasým (*Sterna paraisaea*), který zde zastupuje našeho rybáka obecného. Na malém ostrůvku v jezeře hnízдили tři páry a bylo zajímavé pozorovat, jak neskutečně elegantní rodiče přilétají nakrmit svá ještě nevzletná mláďata. Ta na ostrůvku postávala nenápadně za osamocenými trsy trávy vedle pořádné racka bouřního. V sousední tajze (podle domorodců ale "tohle" žádná pořádná tajga není) jsme poprvé zaslechli typické jemné cvrčení brkoslava severního (*Bombycilla garrulus*) a všude přítomného budníčka většího (*Phylloscopus trochilus*), jehož zpěv tvořil skoro permanentní zvukovou kulisu celého zájezdu. Po návratu do přístavu jsme našli hnízdo rybáka dlouhoocasého s vejcem, což nám jeho majitelé řádně okořenili ustavičnými akrobatickými nálety na naše hlavy. Dále jsme zaznamenali dva vodouše rudonohé (*Tringa totanus*), ústřičníka velkého (*Haematopus ostralegus*), racka žlutohého a nakonec nad námi přeletěla potáplice malá (*Gavia stellata*) ozývající se jakoby husím "ga-ga-ga-ga".

Přesně o půlnoci, ale stále za světla, sedáme do rybářské bárky, která nás má dopravit na pověstné Solovecké ostrovy, proslavené ruskou národní ostudou - gulagem. Už během čtyřhodinové plavby jsme pozorovali první zajímavé druhy. Hladina byla velice klidná, světla dost (slunce se při západu jen dotklo hladiny a už zase začalo stoupat), takže jsme si mohli kromě zvědavých tuleňů prohlédnout i chaluhu příživnou (*Stercorarius parasiticus*) a kolem přelétající alkouny obecné (*Cephus grylle*) a alky malé (*Alca torda*). Nevelké skalnaté

ostrůvky před přístavem Kreml na Solovkách byly obsypané kajkami mořskými (*Somateria mollissima*), ústřičníky, racky mořskými (*Larus marinus*), žluto-nohými a stříbřitými, morčáky prostředními a velkými (*Mergus merganser*).

Bylo 7. 7. a sedmička se tento ukázala jako opravdu šťastné číslo. Okamžitě po přistání jsme se vydali do terénu s vědomím, že zde pobudeme jen 16 hodin. Celé souostroví je kromě množství malých skalnatých ostrůvků tvořeno pěti hlavními ostrovy, my jsme ovšem prošli jen část hlavního (Soloveckého) ostrova o rozměrech asi 14x24 km. Celý ostrov je hustě zalesněn a pokryt obrovským množstvím jezer. Ta jsou často propojena kanály, které zde vykopali mniši (právě v jejich mohutně opevněném klášteře byl gulag popsán Solženicynem). Dnes je v této budově, vedené na seznamu nejvýznamějších světových památek UNESCO, muzeum. Přesto je celý areál ve velice špatném stavu. Hned na začátku cesty jsme v husté podmáčené pobřežní vegetaci na břehu jednoho z jezer pozorovali párek strnadů malinkých (*Emberiza pusilla*). Jejich typický hlas jsme pak slyšeli ještě několikrát. Na dalším jezeře jsme konečně našli potáplici severní (*Gavia arctica*) s mládětem. V tajze byly kromě křivky velké (*Loxia pytyopsittacus*) a obecné (*L. curvirostra*), všudypřítomné čečetky zimní (*Carduelis flammea*) i pěnkava jikavec (*Fringilla montifrigilla*), kteří podobně jako brkoslavi krmili mladá. U cesty jsem ještě vyplašil samici jeřábka lesního (*Bonasa bonasia*) a zajíce běláka (*Lepus timidus*). Na jezerech jsme dále viděli kolonii rybáků dlouhoocasých, ostralku štíhlou (*Anas acuta*), hoholy severní (Bucephala clangula), čírku obecnou (*Anas crecca*), poláka chocholačku (*Aythya fuligula*) atd. - všechny s mladými. Na mořském pobřeží se promenádovali vodouši bahenní (*Tringa glareola*) a rudonozí, pisík obecný, jespák bojovný (*Philomachus pugnax*) a koliha malá (*Numenius phaeopus*). Koliha malá se časem ukázala celkem běžným druhem, naopak kolihu velkou jsme během cesty vůbec neviděli. Domov nám připomněly druhy jako např. pěnice černohlavá, střízlík, králíček obecný, lejsek šedý, jiříčka, vlaštovka, rorýs, kukačka, a další. Těsně před odjezdem mě čekal "malý velký špek" v podobě čečetky bělavé (*Carduelis hornemani*). Při odjezdu loďky z tohoto kouzelného ostrova (co všechno by se tady dalo vidět třeba při týdenním pobytu?), kolem nás proletělo ještě několik kamenáčků pestrých (*Arenaria interpres*).

Cestou zpátky jsme proplouvali u pobřeží pevniny pásem kamenných ostrovů vyhlazených ledovcem, které byly domovem pouze tuleňům a lišejníkům. Po přistání odjíždíme kolem druhé ráno stanovat k řece Kem nedaleko elektrárny na druhém břehu. Ještě jsme vyplašili kalouse pustovku (*Asio flammeus*). Po čtyřiceti pěti hodinách birdwatchingu jdu konečně polomrtvý spát. 8. července jsme po překročení polárního kruhu dorazili do Kandalakšského zálivu, do ústí říčky Kolvica vedle stejnojmenné vesnice. Při procházce po odlivem odkrytém pobřeží pozorujeme, kromě dalších bahňáků, samici břehouše rudého (*Limosa lapponica*). Pak vyrážíme do okolních kopců, které se prudce zvedají od mořského pobřeží. Po zdolání jedné z hor nacházíme na skalní římsě asi 50 m

Získejte videokazetu zdarma

Videokazetu Františka Černého "Poznáváme naše ptáky - I. díl"

můžete získat zdarma pokud nám zprostředkujete
3 objednávky na tuto kazetu.

Získáte-li ve svém okolí 3 zájemce o naši videokazetu a doručíte-li nám jejich objednávky (i jednotlivě), zašleme Vám tuto videokazetu zdarma, ihned po jejich uhrazení objednavateli. Nezapomeňte však připojit pár řádek o zprostředkování objednávky.

Káně lesní a rousná v ohrožení

Dne 9. května 1996 podepsal ministr zemědělství Lux vyhlášku, kterou se provádí zákon o myslivosti.

Tato vyhláška obsahuje i nesmyslný a velmi nebezpečný odstavec 6 v § 6, díky němuž zemřou stovky a tisíce kání.

§ 6

(6) Ustanovení o celoročním hájení káně lesní a káně rousné se nevztahuje na jedince, kteří opakovaně útočí na domácí drůbež nebo holuby. Tyto jedince je možné v místě, kde působí tyto škody, a v bezprostředním okolí tohoto místa, lovit celoročně.

Pokud chcete být členy pracovní skupiny na zrušení tohoto odstavce vyhlášky napište nám své návrhy na další postup

Příspěvek členů MOS k ochraně ptactva v roce 1996

**Anketa o ceny - výsledky budou zveřejněny v PKN
a vylosování členové odměnění!**

Rádi bychom si ověřili, jakou měrou naši členové přispívají k ochraně ptactva, a proto jsme opět připravili malou anketu. Jde již o třetí ročník a my doufáme, že se zapojí i ti, kteří loni ze skromnosti nepřispěli. Výsledky loňské ankety jsou již zpracovány a najdete je pravděpodobně v příštím čísle PKN. Následující dotazník vyplňte prosím i v případě, že teprve začínáte a máte vyvěšenu například jedinou budku. Všechny údaje jsou pro nás velmi cenné.

Vyvěšujete ptačí budky?

Celkový počet vyvěšených budek ks
Letos nově vyvěšených (1996) ks
Počet obsazených budek v roce 1996 ks

Druhy budek:

Sýkorníky (průměr vletového otvoru do 3,5 cm) ks
Špačnický (průměr vletového otvoru okolo 5,0 cm) ks
Sovníky (průměr vletového otvoru 7 - 15 cm) ks
Šoupákovník ks
Rehkovníky (polobudky) ks
Poštolníky (polobudky i z kanystrů) ks
Jiné: ks

Obsazenost budek jednotlivými druhy

sýkora koňadra ks	špaček obecný ks
sýkora modřínka ks	kavka obecná ks
sýkora babka ks	holub douprňák ks
sýkora uhelníček ks	dudek chocholatý ks
sýkora parukářka ks	krutihlav obecný ks
vrabec polní ks	strakapoud ks
vrabec domácí ks	poštolka obecná ks
lejsek černohlavý ks	kulišek nejmenší ks
lejsek bělokrký ks	sýc rousný ks
lejsek malý ks	sýček obecný ks
lejsek šedý ks	sova pálená ks
rehk domácí ks	kalous ušatý ks

rehek zahradní	ks	puštík obecný	ks
šoupálek	ks	rorýs obecný	ks
konipas bílý	ks	ks
konipas horský	ks	ks
skorec vodní	ks	netopýři	ks
červenka obecná	ks	myšice	ks
střízlík obecný	ks	plch	ks
brhlík lesní	ks	vosy, sršni	ks

Vybudované hnízdní podložky

Druhy podložek	celkem	letos nových	obsazených
pro čápy	ks	ks	ks
pro dravce	ks	ks	ks
pro sovy	ks	ks	ks
pro jiříčky	ks	ks	ks
pro vlaštovky	ks	ks	ks

Hnízdicí druhy na vybudovaných podložkách

..... párů
..... párů
..... párů

Počet instalovaných berliček pro dravce a sovy

ks

Poznámky

.....

.....

.....

.....

.....

Vyplněné anketní lístky zašlete nejpozději do 31. 12. 1996 do redakce PKN

Jméno a příjmení

Adresa

PSC

Již dnes si můžete objednat
videokazetu
Františka Černého

Poznáváme naše ptáky - I. díl

Obsahuje originální záběry 50ti druhů ptáků
polí, luk, rybníků a našeho okolí.

Je vhodnou audiovizuální pomůckou zvláště pro mládež,
milovníky přírody, školy a školská zařízení.

Jednotlivé druhy jsou představeny tak,
jak je v terénu můžeme zaznamenat od jara do zimy.

Na tento cyklus bude navazovat připravovaný II. díl
s dalšími 50ti ptačími druhy z naší přírody.

Film je ve spolupráci s ing. Pavlem Pelzem doplněn
originálními nahrávkami hlasů ptačích druhů.

Cena jedné videokazety je 295,- Kč + poštovné.

Distribuci zajišťuje

MOS, P. O. Box 65, 750 65 Přerov 2.

Nabídka odborné literatury:

ČESKÁ A SLOVENSKÁ ORNITOLOGICKÁ BIBLIOGRAFIE 1981 - 1992

(Kožená, I., Hudec, K., Saniga, M.)

Obsahuje 4343 ornitologických citací na 152 stranách a je
nepostradatelnou příručkou pro všechny ornitology.

Cena 60,- Kč + poštovné.

Objednávky přijímá: MOS, P. O. Box 65, 750 65 Přerov 2

vysoce hnízdo káně rousné (*Buteo lagopus*). Vzápětí už ale sestupujeme po svahu, který je porostlý hustou a měkkou peřinou mechů, lišejníků a nízkých keřků, která pod našima nohama pružně klesá až 30 cm hluboko (zážitek skoro neskutečný pro středoevropana, který je zvyklý na chudé bylinné a keřové patro jehličnatého lesa).

Následující den jsme konečně dorazili do tundrového pohoří Chibiny na poloostrově Kola (přírodní podmínky - viz Živa 4/93 a 1/94). Od jezera Malýj Budjavr (nedaleko Kirovska) jsme nejdříve procházeli porostem pokřivených bříz (*Betula tortuosa*) v lesotundře, kterou tu hojně obývá slavík modráček tundrový (*Luscinia svecica svecica*). Ve vyšších polohách končila i kamenitá horská tundra a zůstala jen kamenná moře a snůh. Toto prostředí bylo ideální pro sněhuli severní (*Plectrophenax nivalis*). Rodiče s mláďaty měli únikovou vzdálenost kolem dvaceti metrů, jen do blízkého sedla Ramzaja jsme jich napočítali sedm párů.

Za průsmekem se otevřelo údolí říčky Malaje Belaja, které bylo doslova zaplaveno linduškami lučními (*Anthus pratensis*). Bělořit šedý (*Oenanthe oenanthe*) byl pak naprosto běžným druhem na jakékoliv kamenité lokalitě - od kamenného příkopu kolem soloveckého kláštera uprostřed města až po horní hranici kamenité horské tundry. Sestupem v údolí jsme dosáhli hranice lesa, ve kterém jsme vyplašili bělokura rousného (*Lagopus lagopus*).

Ráno po přenocování jsme vystoupili na jednu z řady náhorních plošin, ale očekávání kulici hnědí a zlatí se nedostavili. Při sestupu, do hlavního údolí jsme pak 10. července prošli sněhovou vánicí a dorazili až k největšímu jezeru poloostrova Kola - Imandře. Jediným druhem, který se tam kolem půlnoci potuloval, byl kulík písečný (*Charadrius hiaticula*) nedaleko odkalovací nádrže o rozměrech asi 5x2 km. Po 21. hodinovém pochodu v nepříjemném dešti jsme pak promrzlí konečně dosáhli do "základního tábora" u jezera. Při další cestě pro nás byla poněkud šokem města jako Mončegorsk a Nikel, která byla obrazem naprosté zkázy a zmaru v okolní celkem neporušené přírodě. 12. července jsme, asi jako první český autobus, překročili hranice s Norskem na nově otevřeném hraničním přechodu u Kirkenese. Zdejší severská plošina Finmarksvidda je nejrůdnější osídlená část Evropy (1,3 obyvatele/km²). Tomu odpovídala zachovalost zdejší přírody, kterou ani Laponci, ani moderní Norové ještě nestačili zlikvidovat. Kolem Varangerfjordu jsme se dostali na poloostrov Varanger na útes Ekkeroy nedaleko města Vadso. Kromě hnízdících 25000 párů racka tříprstého (*Rissa tridactyla*) jsme pozorovali i několik jedinců kormorána chocholatého (*Phalacrocorax aristotelis*), lyskonoha úzkozobého (*Phalaropus lobatus*), chaluhy malé (*Stercorarius longicaudus*) a příživně, jednoho imm. racka šedého (*Larus hyperboreus*), skřivana ouškatého (*Eromophila alpestris*) krmíciho mládě, strnada severního (*Calcarius lapponicus*), jespáka rezavého (*Calidris canutus*),

kulíka zlatého (*Pluvialis apricaria*) a raroha loveckého (*Falco rusticolus*). I zde u hladiny moře se vyskytovala sněhule.

Bohužel už za tři hodiny jsme se museli vrátit do Vadso. Těsně u pobřežní hráže byla kvanta kajek s mláďaty, jespáci obecní (*Calidris alpina*) a šedí (*C. teminckii*) a 50 lyskonohů úzkozobých. Někteřím ornitologům se poštěstilo vidět i jespáka mořského (*C. maritima*) a jako závěrečný bonbónek se nám ukázala i linduška rudokrká (*Anthus cervinus*).

Při další cestě jsme nedaleko lososové řeky pozorovali první soby (*Rangifer tarandus*), kteří nakonec byli skoro všude. Přenocovali jsme pak na břehu Laksefjordu. Pěkným zážitkem byl nález mláďete rybáka dlouhoocasého a chaluhu příživné. Chaluhu ovšem svého ochmýřeného potomka zuřivě bránil a po střemhlavém letu se nás snažili, často úspěšně, udeřit svšenýma nohama do hlavy. 14. července jsme dorazili do národního parku Stabbursdalen nejsevernějšího borovicového lesa na světě. Uvítala nás koliha malá svým bublavým hlasem a dřemlík tundrový (*Falco columbarius*). Nad hranici lesa v tundře jsme pak procházeli obležením kulíků zlatých, jejichž melancholické hvizdy se ozývali ze všech stran. Na několika jezírcích jsme viděli vodouše šedé (*Tringa nebularia*) a rudonohé, hoholku lední (*Clangula hyemalis*), potáplici severní a jespáky šedé. Do se znamu jsme si pak ještě dopsali bělokruha horského (*Lagopus mutus*) a kulíka hnědého (*Eudromias morinellus*), který před námi utíkal se dvěma mladými. Následujícího dne jsme pak dojeli k největšímu kaňonu severní Evropy - kaňonu řeky Altaelva. Cestou přes horskou tundru jsme pozorovali na náhorní plošině kulíky zlaté, chaluhu malou, strnada severního a chytli mládě kulíka písečného, i když se nás rodiče snažili odvést od stimulující zranění. Kolem cesty byla celá řada pramenišť, malých jezírek, vodopádů, girlandové půdy a menší údolíčka zarostlá břízami. 17. července jsme po krátkém přejezdu přes severozápadní výběžek Finska zakotvili v národním parku Muddus ve Švédsku. Nejhojnějším organismem jsou zde asi muchničky. Druhé místo pak obsadili komáři. Není divu - celá tajgovitá krajina je podmáčená. To umožňuje na bezlesých místech hnízdění jeřábů popelavých (*Grus grus*). V parku se nachází i asi 15 m vysoká pozorovací věž odkud jsme sledovali potáplici severní a jedinou labuť zpěvnou (*Cygnus cygnus*). Velice nás potěšil i los (*Alces alces*) s mláďetem, který se pásl asi dva km daleko. Cestou jsme vyplašili tetřeva hlušce (*Tetrao urogallus*), konipasa lučního severoevropského (*Motacilla flava thunbergi*) a našli dutinu datlíka tříprstého (*Picoides tridactylus*) s mláďaty. Druhý den pobytu v parku jsme za neustálého deště prošli jeho zbylou část, ale pozorovali pouze jeřáby, sýkoru laponskou a sojku zlověstnou (*Perisoreus infaustus*), která nás na sebe upozornila svým, kupodivu velice melodickým, hlasem. Po nočním přejezdu jsme nakonec kolem jezera Vattern dorazili do poslední zastávky celé cesty - na vřesoviště Store Mosse o celkové rozloze 77 km². Víc než introdukované bernešky velké (*Branta canadensis*) nás nadchly blízko se pasoucí jeřábi s mladými. Nad

rákosím proletěl mladý moták pochop (*Circus aeruginosus*) a orlovec říční, z rákosí vyplavali tři turpani hnědí (*Melanitta fusca*). Jako definitivní tečka přistála na hladině i ze zajetí uniklá husice rezavá (*Tadorna ferruginea*). Na nočním trajektu Trelleborg - Sassnitz jsme se už jenom snažili strávit záplavu zážitků, které nám jistě pěkně dloho vydrží. Návštěvu těch nejsevernějších míst Evropy bych pak doporučil každému, kdo touží po jiné než exotice.

Tomáš Grim

Ochrana přírody a krajiny v Nové Anglii

V červenci a srpnu 1994 jsem se zúčastnil odborné stáže ve Spojených státech amerických společně s dalšími 8 účastníky ze střední a východní Evropy (Česká republika, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Ukrajina). Pobyt byl organizován americkou nevládní organizací Quebec-Labrador Foundation Atlantic Center (dále QLF) se sídlem v Ipswich, ve státě Massachusetts a zprostředkovan českou nevládní ekologickou organizací Enviromental Partnerschip Brno. Stáž byla zaměřena na ochranu krajiny prostřednictvím vládních a nevládních organizací.

Během našeho pobytu jsme procestovali podstatnou část tří států USA, a to Massachusetts, Vermont a New Hampshire. Všechny státy Nové Anglie tvoří poměrně homogenní skupinu, k výše uvedeným patří ještě Connecticut, Rhode Island a Main. Ačkoli tyto státy patří v USA k nejmenším, rozloha, kterou jsme měli možnost vidět, je naprosto srovnatelná s velikostí bývalé ČSFR.

Vzhled Nové Anglie místy silně připomíná typickou krajinu českého podhůří (s českým osídlením), jak se zachovala na fotografiích asi tak ze šedesátých let tohoto století - mírně zvlněná, kopcovitá až hornatá krajina, kde se střídají lesy, louky a menší pole. Louky a pole jsou lemovány stromořadími a zarostlými mezemi. Většina území Nové Anglie je kopcovitá, nejvýraznější horská pásma jsou Green Mountains ve Vermontu a White Mountains v New Hampshire. Jižní část a atlantické pobřežní oblasti jsou rovinaté. Green Mountains jsou nejstarší pohoří celé Nové Anglie, stáří se odhaduje na 440 milionů let. Kopce pohoří jsou zaoblené a zalesněné. White Mountains jsou naproti tomu tvořeny nepravidelnými, ostrými vrcholy. Je to jediné pohoří Nové Anglie, kde vrcholy zasahují nad hranici lesa, do alpského pásma.

Ochrana přírody v klasickém pojetí je uskutečňována zejména nevládními organizacemi (NGO) staršího data založení. Mezi největší z nich patří např. National Audubon Society a Trustees and Reservations, s jejichž členy jsme také diskutovali a navštívili jsme jejich zařízení. Režim ochrany v nich je závislý na poslání a zaměření NGO. I tyto organizace samozřejmě popularizují ochranu

přírody poutavými formami ekologické výchovy, jsou totiž finančně závislé na podpoře veřejnosti. Některé z nich jsou např. převážně financovány ze zisku za prodej odborných a populárních časopisů.

Během stáže jsme navštívili mnoho různých land trustů. Jsou to nevládní neziskové organizace, zaměřené na ochranu krajiny prostřednictvím easementu - sjednávání ochrannářského věcného břemene. Naši hostitelé nás však upozorňovali, že tyto metody jsou běžné hlavně v Nové Anglii, v jiných částech USA taková metoda není tolik rozvinuta. Land trust je soukromá organizace, která získává půdu za účelem ochrany přírodních oblastí, jako jsou např. naleziště organismů nebo lesy, pobřežní oblasti, mokřady a pod. V USA je více než 900 land trustů, chrání kolem 3 milionů akrů půdy (cca 30 000 km²), z toho podstatná část (437 000 akrů) je ve vlastnictví trustů. Zastřešující organizací je Land Trust Alliance (LTA), založená roku 1982, která poskytuje land trustům, zejména menším, omezeným na malé oblasti, informace ve svém čtvrtletníku a dalšími formami.

Později založené NGO jsou zaměřeny na ochranu krajiny a na udržení tradičního zemědělství. K tomu používají řady nástrojů, umožněných legislativou. Přijímají např. darem půdu od vlastníků - pro některé vlastníky jsou totiž daně z pozemků neúnosně vysoké a přitom nechťejí zcela ztratit kontrolu nad svým celoživotně spravovaným pozemkem. Darem NGO - land trustu - je zaručeno, že pozemek nebude zastavován, naopak, že se na něm bude hospodařit tradičním způsobem. Navíc vlastníci takto často projevují svoji podporu dané organizaci. Darovat nemovitost může vlastníci také poslední vůlí. Jsou možné i jiné formy např. koupě za plnou nebo sníženou cenu (další forma daru a tím i podpory NGO). Legislativa jednotlivých států upravuje daňové podmínky land trustů rozdílně.

Ochrannářské věcné břemeno (conservation easement) je specifické omezení využití pozemku, které umožňují zákony, a které spočívá v dobrovolném závazku nezastavět pozemek nebo jej užívat v rozsahu dohodnutém písemnou smlouvou (např. nekácet dřeviny, umožnit přístup veřejnosti, používat pouze tradiční zemědělské metody, neměnit dochovaný stav historických budov apod.). Easement je klíčový nástroj k ochraně nalezišť ohrožených druhů, mokřadů,

Orel bělohlavý (*Haliaeetus leucocephalus*) ve stanici pro handicapované dravce, NGO "Vermont Institute of Nature Science", Woodstock, Vermont.
Foto autor.

krajinářsky nebo historicky hodnotných oblastí apod. Tato forma umožňuje nadále soukromé vlastnictví pozemků a jejich užívání, což může být výhodné pro land trust i pro vlastníka.

Břemeno může vlastník sjednat s nevládní organizací (land trust) nebo se státní agenturou (např. US Fish and Wildlife Service).

Pojem věcného břemene je někdy doplňován přívlastkem, určujícím typ omezení, jako např. "krajinářské" nebo "historické". Je zaručeno, že Land trust nesmí pozemky dále prodávat. Daně z nemovitosti jsou u pozemků s břemenem úměrně nižší než u pozemků, u nichž nejsou omezena vlastnická práva. Břemeno může být sjednáno na dobu určitou (10 nebo 20 let) nebo se nejčastěji sjednává natrvalo. Břemeno pak zavazuje všechny následující vlastníky půdy (Franck-Brownstone 1992). Písemné stvrzení břemene se může týkat velice různých omezení, podle podmínek dohody obou stran.

Tento systém ochrany krajiny (případně historických památek) připomíná možnost v ČR registrace ochrany krajiny jako významný krajinný prvek podle zákona 114/92 Sb., o ochraně přírody a krajiny. V případě ČR orgán ochrany přírody není omezen nutností dosáhnout souhlasu vlastníka. Další rozdíl vznikl novelizací zákona o dani z nemovitosti (zákon číslo 338/92 Sb.), podle které zanikla možnost poskytovat vlastníkově z nemovitosti úlevu na dani u pozemků, kde je omezeno hospodářské využití m.j. z důvodu ochrany přírody a krajiny podle zákona 114/92 Sb..

Přestože jsme z NGO poznávali hlavně land trusty, během programu stáže nebo soukromě jsme navštívili také jiné typy organizací.

Časté mezi NGO jsou různá specializovaná muzea. Viděli jsme muzea s místním nebo oblastním významem, dokumentující místní tradice, výrobu a lokální zajímavosti - např. Farbanks Museum v St. Johnstury. Zde mají kromě "klasických" expozic regionálních zajímavostí (minerály, horniny, místní výrobky) a expozice s širším významem (kultura indiánů Severní Ameriky) i části vyhrazenou hlavně příležitostným přírodovědným expozicím. Botanickou část pravidelně obnovují dobrovolní spolupracovníci, expozici o vzniku a významu půdy a o pochodech v ní pomáhali vytvořit a udržovat děti místní základní školy.

Větší než místní význam má muzeum při land trustu "Upper valley Land trust" v Norwich, VT. Dětem jsou zde poutavou formou zpřístupněny některé základní fyzikální a biologické zákonitosti.

Soukromá návštěva mořského akvária v Bostonu byla také velmi poučná. Všechny expozice zde jsou velmi působivé a názorné, návštěvníci zde mohou snadno a nenásilně překonat mnoho předsudků. Významu mokřadů bylo např. věnováno několik stálých expozic i příležitostná výstava o Everglades na Floridě. Dobrovolní spolupracovníci muzea např. dovolí dětem dotknout se živého

ostrepa nebo plazů, a pomohou jim tak překonat neodůvodněný strach a odpor k těmto mnohdy ohroženým živočichům.

Některé NGO zpřístupňují veřejnosti tradiční formy zemědělství nebo výroby (výroba javorového cukru, farmy s ochranným nebo historickým břemenem a pod.). Viděli jsme i farmu - skanzen, umožňující městským dětem poznat formou několikadenního tábora venkovský život a tradiční výrobu.

Všechny NGO se o své činnosti snaží informovat co největší okruh lidí, formou jednorázových publikací, letáků a časopisů. V některých NGO jsou jedním z podstatných zdrojů příjmu platby za celostátně populární časopisy (National Audubon society, National Wildlife federation ...).

Účinnost široce pojaté a rozmanité výchovy byla zřejmě z celkově vyšší míry zájmu obyvatel Nové Anglie o přírodu a přírodní zdroje svého okolí, než je tomu u nás. Mezi rozšířené formy rekreace patří např. pozorování ptactva. K tomuto účelu jsou zřizovány speciální pozorovatelné. Počet lidí, rekreujících se pozorováním ptactva a zvířat vůbec je podle mého odhadu srovnatelný s počtem lovců. Nový, rozvíjející se významný obor turistiky v přímořských oblastech je pozorování velryb. Přestože to není pro obyvatele s běžnými platy laciná záležitost, jsou výpravy na pozorování velryb hojně navštěvovány a rybářům zcela finančně nahradily zisky z lovu velryb.

Mnoho, hlavně konkrétních poznatků, jsme získali o provozu, financování NGO a jejich vlivu na veřejnost.

Velké množství různých, na sobě nezávislých NGO, se mi zprvu jeví jako jistá nevýhoda, vedoucí k oslabování hnutí ochrany přírody a krajiny a k tříštění sil, které by bylo možno využít soustředěně k řešení největších problémů. Velká diverzita organizací je však zřejmě přednost, protože v rozmanitosti názorů na ochranu přírody, krajiny, ekologickou výchovu apod., jsou postupně přirozeně (evolučně) nacházeny optimální řešení a organizace, které se nově nalezenému řešení nepřizpůsobí, zřejmě stagnují a postupně ztrácí na významu.

Přestože podmínky práce NGO v Nové Anglii jsou dosti rozdílné od našich, zdá se, že by přesto bylo možno zkušeností odtud využít i u nás. Například si lze dobře představit, že práce při ošetřování přírodních blízkých ekosystémů by zastávala NGO typu land trustu. Ta by se mohla postupně vyvinout ze stávajících nevládních organizací. Práci, které by měly být samozřejmě placeny, je dostatek v přírodních rezervacích, ale i ve významných krajinných prvcích, v částech systémů ekologické stability, což jsou třeba břehové porosty, mokřady, přiléhající k vodním nádržím, remízky, lada apod. Tyto porosty není potřeba "zkulturovat" (výsadba okrasných dřevin, regulace potoků nebo dokonce výstavba chat, zahrádek a pod. v těchto prostorech), jak je to mnohdy dnes vidět, ale pečovat o ně tak, abychom v nich dokázali nastolit a udržovat stav, kdy budou schopné víceméně trvalé samostatné existence (stav autoregulace).

RNDr. Petr Albrecht

Dvě menší ornitologicky významné lokality v okolí Budišova u Třebíče

Městečko Budišov u Třebíče leží přibližně mezi městy Třebíč, Velké Meziříčí a Náměšť nad Oslavou v okrese Třebíč (kvadrát 6761) na západním okraji Jihlavských vrchů. V okolí je několik rybníků, které leží na okraji náměšťsko-studenecké rybníční oblasti. Soustavu tří menších rybníků v zámeckém parku doplňují rybníky v lese severně od městečka, rybníčky v jeho západní části, Kundelovský rybník severozápadně a větší Pyšelák (12,3 ha) jihovýchodně od obce. V okolí převládají jehličnaté lesy s převahou smrku a borovice, místy se vyskytuje modřín. Z listnatých stromů roste převážně dub, bříza, javor, lípa a jeřáb. Ve zvlněné krajině vystupují ostrůvky balvanů podobných bludným ze žuly a ruly. Nadmořská výška okolí se pohybuje od 430 do 500 m. Ptactvem okolí se zabývají v podstatě jen práce Fialy (1966), Grima (1991, 1993) a Havlína (1951).

První z lokalit je Nový rybník, který se nachází asi 1 km severně v lese, a jeho okolí. Má rozlohu 1,4 ha a vyskytují se v něm také dnes již méně obvyklí bezobratlí živočichové (např. larvy vodních brouků, pijavka koňská). Významné je i zastoupení obojživelníků. Hloubka dosahuje místy 2,5 m, hladina je částečně pokryta okřehkem menším (*Lemna minor*) a dno je hustě porostlé stolístkem přeslenatým (*Myriophyllum verticillatum*). Pod hrází je plocha rákosu obecného (*Phragmites australis*) o rozloze několika arů. Při prázdninových červencových pobytech v letech 1990-95 jsem pozoroval vždy na rybníce 1-2 páry lisky černé a slípky zelenonohé s mlád'aty. V letech 1994 a 1995 se zde ozýval chřástal vodní. V okolním jehličnatém lese se vyskytují běžní i méně běžní (např. sýkora lužní, čížek lesní) lesní ptáci, ale na rákosu a okolních keřích byli pozorováni každoročně následující vzácnější druhy ptáků: cvrčilka říční, rákosník proužkovaný, moudivláček lužní a strnad rákosní. Rákosníci a strnadi byli pozorováni v roce 1994 s juvenilními ptáky.

Druhou lokalitou je rybník Kuchyňka, který se nachází na západním okraji Budišova u Třebíče mezi vlastní obcí a osadou Rejdůveň. Má rozlohu 0,8 ha, je stále částečně vypuštěn a celý zarostlý orobincem úzkolistým (*Typha angustifolia*). Patří do soustavy několika rybníčků v blízkosti lihovaru, který je v současné době mimo provoz. Od roku 1990 jsem zde každoročně pozoroval rákosníky proužkované a strnady rákosní. Z vodních druhů sem občas zabloudí lyska černá.

Je zajímavé, že ač je širší okolí Budišova u Třebíče ornitologicky hodnotné, existuje odtud málo publikovaných zpráv. Občas se zde zjistí skutečná rarita, jako

např. nedaleké prokázané hnízdění slavíka modráčka středoevropského v roce 1991 na Starém Ptáčovském rybníce (Grim 1992) nebo opakovaný výskyt chřástala polního během června a začátkem července 1990 u Budišova u Třebíče (Martiško et al. 1994). Sám jsem pozoroval v roce 1995 čápa černého v lese nad Kundelovským rybníkem. Českomoravská vrchovina má nádhernou přírodu a je potřebné zde provádět permanentní pozorování ptáků.

Literatura:

- Fiala V., 1966: Rozšíření vodního ptactva na Českomoravské vysočině. Muzeum Vysočiny v Jihlavě.
Grim T., 1991: Pozorování ptáků na Třebíčsku. *Veronica* 5 /2/: 29-31.
Grim T., 1992: Zahnízdění slavíka modráčka středoevropského (*Luscinia svecica cyanecula* Meisner, 1804) na Českomoravské vrchovině. *Moravský ornitolog* 3/92: 15-16.
Grim T., 1993: Ptactvo okolí Třebíče. *Naším krajem* 5: 3-5.
Havlín J., 1951: Přehled ptactva zjištěného v okolí Třebíče od 1. ledna 1948 do 15. června 1950. *Sborník Přír. klubu v Třebíči* 5: 1-8.
Martiško J. et al., 1994: Hnízdní rozšíření ptáků. Jihomoravský region. Část I. Nepěvci. Moravské zemské muzeum Brno a Český svaz ochránců přírody ZO Pálava.

RNDr. František Hanák

Zvýšená koncentrace ptáků na Záhlinických rybnících

Při obchůzce Záhlinických rybníků dne 29. března 1993 jsem si povšiml nápadně zvýšené koncentrace drozdovitých ptáků. Po hrázích rybníků, nejvíce však v přilehlém lese, přeletovala a pobíhala mnohačetná hejtna drozdů zpěvných, kteří byli ten den nejběžnějšími ptáky celé oblasti. Na každém kroku vyletovali další a další jedinci, celkově jsem jejich počet odhadl na 5 000 ex.

Nejzajímavější však byl můj zážitek na jedné z pasek u řeky Moravy, kde pobíhala kromě desítek drozdů zpěvných, asi 600 ex. cvrčaly severní. Mimo tyto druhy jsem pozoroval okolo 80 - 100 ex. červenky obecné a 60 - 70 ex. pěvušky modré. Na zpáteční cestě domů jsem viděl také 1 samce kosa horského na louce severně od obce Záhlinice.

K tak vysoké koncentraci ptáků dochází zcela mimořádně. Příčinou byla prudká změna počasí, v druhé dekádě března dosahovaly teploty až 18 °C. Náhlé silné ochlazení na nulu a s tím spojené sněhové přeháňky zcela zastavily tah. Tyto teplotní zvraty bývají pro ornitology mnohdy velmi atraktivní, protože nám umožňují pozorovat ty druhy ptáků, které se v dané oblasti vyskytují ojediněle a nebo nebývají pozorováni v tak masovém měřítku.

Pavel Šálek

Kolpík bílý (*Platalea leucorodia*) a jeho výskyt na střední Moravě

Kolpík bílý u nás občas zahnízdí v rybníčných oblastech jižních Čech a na jižní Moravě. V oblasti střední Moravy však patří k vzácným zatoulačům. V tomto příspěvku jsem se snažil získat co nejvíce údajů o tomto druhu.

Přehled pozorování:

Datum	počet kusů	lokalita	okres
26. 8. - 2. 9. 1956	1 ex.	Záhlinice	KM
květen 1960	3 ex.	Záhlinice	KM
1. 3. 1972	7 ex.	Přerov	PR
6. 5. 1985	1 ex.	Záhlinice	KM
8. - 12. 4. 1989	1 ex.	Záhlinice	KM
10. 5. 1989	1 ex.	Tovačov	PR
25. 3. 1991	1 ex.	Záhlinice	KM
25. 4. 1991	1 ex.	Záhlinice	KM
29. 7. - 10. 8. 1993	1 ex.	Záhlinice	KM
20. - 21. 4. 1995	1 ex.	Šumvald	OL
30. 4. - 5. 5. 1995	1 ex.	Záhlinice	KM

Lubomír Doupal

Sloupky plotů - nevhodná hnízdiště!

Po přečtení příspěvku Pavla Šálka o hnízdění modřinek v trubce u plotu (PKN 2/96) jsem zalistoval v poznámkách z dřívějších let, týkající se hnízdní bionomie vrbců polních, abych si oživil několik podobných případů, které jsem zjistil v okolí obce Horní Moštěnice, okr. Přerov.

První případ hnízdění vrbců polních v trubce u plotu jsem zaznamenal 11. června 1982. Tato trubka byla vysoká 166 cm a sloužila k upevnění křídla vrat u oploceného pozemku na okraji obce. Byla protnuta třemi šrouby sloužícími k přichycení šponovacích drátů a její vnitřní průměr činil pouze 8 cm. Na

nejnižším ze šroubů bylo umístěno hnízdo s jedním mládětem. Hnízdní kotlinka byla od vrcholu vzdálena 82 cm. Při následující kontrole hnízda 2. července jsem našel mládě mrtvé.

V následujícím roce zde hnízdila sýkora koňadra a o rok později dokonce krutihlav obecný, bohužel nevím s jakým výsledkem.

Druhý případ jsem zaznamenal v roce 1985. Šlo opět o sloupek u vrat, tentokrát vysoký 150 cm a se světlostí 8 cm. Hnízdní materiál tentokrát sahal do vzdálenosti 35 cm od vrcholu. 20. května se z hnízda ozývala 3 mláďata vrabce polního. Tato jsem však našel 24. května, po silných deštích, mrtvá.

Stejný pár vrabců si však ihned nato obsadil sousední sloupek a již 2. června v něm měl vejce. Jejich počet se však nedal přesně určit. Při kontrole 16. června se již z trubky ozývala mláďata, až 25. 6. jsem zjistil, že jsou dvě. Ani ona však hnízdo zdárně neopustila, 30. 6. byla obě mrtvá. Vrabci však již opravovali první hnízdo v sousední trubce a 7. 7. v něm měli 3 vejce. Při další kontrole 23. 7. bylo v hnízdě několik mláďat, později 31. 7. již jen dvě, ale silně promočená po dešti. Obě byla v hnízdě ještě 2. srpna, o den později pak jen jedno mrtvé mládě. Druhé se asi dostalo z hnízda díky tomu, že sloupek byl mírně nakloněný a hnízdo pouze 35 cm pod vrcholem trubky.

Další podobné hnízdiště jsem našel na druhém konci vesnice, kde byly sloupky u plotu zahrady z trubek o průměru 7 cm. 21. 6. 1985 jsem zde zaznamenal hlasy mláďat, jež krmil vrabec polní. Bohužel do trubek nebylo možné nahlédnout, ale v roce 1986 měnil majitel pozemku plot i sloupky a tak jsem je mohl proměřit. Pouze ve dvou byla hnízda a to v hloubce 46 cm a 114 cm.

Z výše uvedeného vyplývá, že podobná hnízdiště jsou k hnízdění ptáků zcela nevhodná. Proto je lepší trubky ucpat a raději vyvěsit v okolí budky.

Jiří Šafránek

Kôrovník (šoupálek) klasickou bůdku neobsadí

Za dlouhé roky mojih ornitologických pozorování v naší přírodě, zaujímal som sa aj o dutinové hniezdiče, ktoré hniezdia vo vtáčích búdkach. I keď som zhotovil množstvo rôznych tvarov a veľkosti vtáčích búdok pre kôrovníka - podľa dostupnej literatúry aj vlastné nápady - ani raz som nezaznamenal hniezdenie. V týchto búdkach mi zahniezdili najviac sýkorky a zväčša boli obsadené plhmi, ryšavkami. Napadla ma myšlienka zhotoviť bůdku pre kôrovníka z kôry stromu. Nazbieral som suché väčšie kusy kôry z borovice, poodlupoval som ich zo suchého kmeňa a na polosuchú borovicu som ich pouvezoval špagátom a niektoré

i přibíl klinčkami. Búdku som takto priamo zhotovil na strome, vo výške 1,6 m nad zemou. Aké bolo moje prekvapenie, keď hneď prvý rok sa do búdky nastáhoval párik kôrovníka dlhoprstého (*Certhia familiaris*). V druhom roku som búdku nekontroloval a v treťom roku, i keď búdka držala ešte pohromade, kôrovníky v nej nehniedzili. Takže na záver len toľko-pre kôrovníky búdky len z kôry.

Ivan Kňaze

Jikavec severní na Mohelnicku

Podle literatury se vedle jiných ptačích hostů z dalekého severu na našem území pravidelně vyskytuje jikavec severní (*Fringilla montifringilla*). Některé zimy se u nás objevuje i v invázích.

Počátkem března (2. 3. 96) jsem kontroloval a doplňoval krmivem s otcem zásypy a krmelce zvěře podél Moravy u známé lokality štěrkopískovny. Na hromadách plev s ovsem, ptačím rdesnem a prosa poskakovaly desítky strnadů obecných (*Emberiza citrinella*), pěnkav obecných (*Fringilla coelebs*) a další pěvci, kteří mě upoutali svým zbarvením i důvěřivým chováním. Při přiblížení jen poodléli na nejbližší vrbový keř a dovolili mi, abych je teleobjektivem fotografoval ze vzdálenosti tří až čtyř metrů.

Doma z literatury jsem pak určil tohoto severského hosta - jikavce severního.

Domovem jikavce je severní Evropa od střední Skandinávie a severní Asie až na Kamčatku. Hnízdí tam v březových nebo smíšených lesích. Na zimu táhnou do střední až jižní Evropy (Maďarska, severní Itálie, na Balkán a na sever Malé Asie). Ojedinele přezimují ve Španělsku a Portugalsku.

Jeho potravou v létě ve své domovině je hlavně hmyz (housesky). Je-li úroda bukvic, zdržují se v bukových porostech. Žere také bezinky, zrní, semena křížatých rostlin (řepice, olejka), semena jitrocele, bodláků, olší, bříz a jeřabin.

Domnívám se, že v březnu se jikavci oddělí od hejn zpřízněně pěnkavovitých a vrátí se do své severské domoviny. Že je to dendrofilní forma východosibiřského typu avifauny mě utvrdilo chování několika exemplářů, kteří mi dovolili přistoupit při fotografování do jejich bezprostřední blízkosti. V pustinách jejich vlasti jim nikdo neubližuje. Kéž by to poznali i u nás.

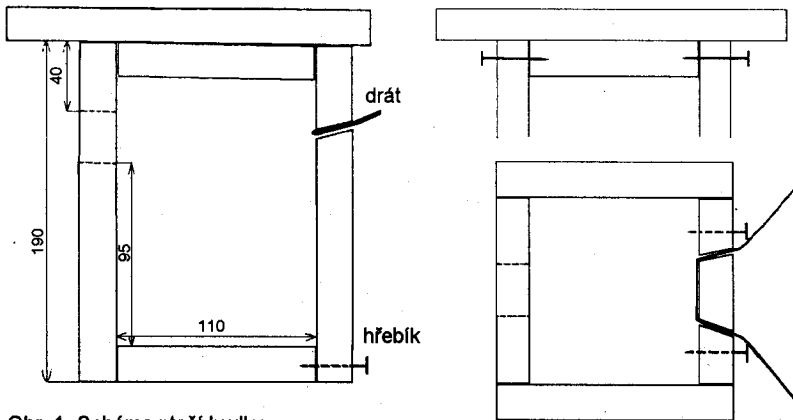
Stanislav Oplušíl, žák 3. r. N G Mohelnice

Několik zásad pro výrobu a vyvěšování sýkorníků

Do rukou méně zkušených ornitologů se dostávají různé návody, některé z nich však mají slabší úroveň, vyplývající zřejmě z nedostatku praktických zkušeností. Mimo to jsem vloni nacházel v oblasti Hrubého Jeseníku stovky sýkorníků, vyrobených a vyvěšených tak nevhodně, že již dnes se dá odhadnout značný nezdar celé akce a předvídat bohužel zbytečné ztráty na materiálu, čase i finančních prostředcích.

K uvedeným závěrům docházím po více než dvacetileté praktické práci v tomto oboru. Mohu stavět na zkušenostech, ověřených dvěma desetiletími sledování a pozorování. Pokud má být cílem vyvěšování budek jejich dlouholetá funkčnost, musí tomu odpovídat jejich konstrukce a způsob upevňování na stromy. Byly a jsou doporučovány různé konstrukce, někdy více či méně složité, různé způsoby závěsů a zpřístupňování vnitřků budek. V tomto ohledu však platí hlavní zásada - jednoduchost. U všech již jen o něco složitějších postupů se po 4 či 5 letech ukáže, že mechanismus zpřístupnění, vlastní závěs apod. ztrácí svou funkčnost v závislosti na rychlosti chárání dřeva vystaveného povětrnostním vlivům. A nejen dřeva, ale i všech kovových částí. Svou negativní roli tu hraje i přírůst kmene do tloušťky, ze všeho nejvíce se však (vedle vandalů) musíme obávat vlhkosti! Ta ničí dřevěné budky rychle a spolehlivě, především na listnatých stromech. (Mám zkušenosti ze severní části Moravskoslezských Beskyd, tedy oblasti s nejvyššími dešťovými srážkami).

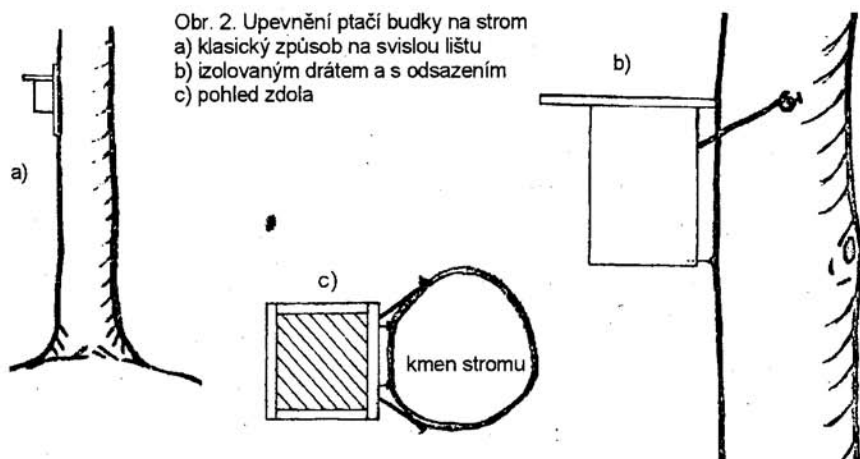
Co se týče velikosti, většina návrhů doporučuje zbytečně velké rozměry. Taková budka je pak nadbytečně rozměrná a těžká. Zvyšuje se tím též spotřeba materiálu a i ptactvo je přinuceno nanosit větší množství podkladu pro hnízdo.

Obr. 1. Schéma ptačí budky

Hmotnost budky hraje nemalou roli i při zavěšení na kmen stromu. Ostatně většina přírodních dutin je podstatně menších rozměrů. Menší budka je také vzhlednější a neupoutává tolik pozornost vandalů. Mnou doporučené rozměry uvádím na obr. 1.

Jak už bylo zdůrazněno, největším nepřítelem ptačích budek je vlhkost, proto se doporučuje, aby se budka kmene vůbec nedotýkala, nebo jen nepatrně. Lištové závěsy jsou proto nevhodné, a to i tehdy vsuneme-li mezi lištu a kmen vrstvu umělé hmoty. Lišty totiž časem praskají a neumožňují též sejmутí budky. Použijeme-li k zavěšení izolovaný drát o průměru 3-4 mm (viz obr. 2), bude možné budku nejen sejmout, ale zejména odsadit ji od kmene stromu.

Při výrobě budky je velmi vhodné udělat vodorovnou stříšku. Chrání budku nejlépe, zvláště když kryt na ni položený přesahuje okraje o 2-3 cm (ruberoid, lepenka, plech apod.). Jako jednoduché a účelné se ukazuje zpřístupnění budky odejmutím stříšky zajištěné zasunutými hřebíky z boční strany do víka (viz obr. 1). Pokud budeme budku číslovat, je nejvhodnější umístit číslo na kovový štítek ze spodní strany víka, označení na vnějších plochách budky se totiž stává časem nečitelné. Konzervace budky je vhodná, ale není nutná. Dobře zavěšená a ošetřovaná budka vydrží i bez konzervace 20 let i déle.

Ing. Bohdan Kubenka

Poznámka redakce: Článek ing. Kubenky přináší řadu dobrých rad, uvedenou hloubku budky (95 mm) však považujeme za nevhodnou, hloubka od vletového otvoru by měla činit alespoň 150 mm z důvodu ochrany mláďat před predátory.

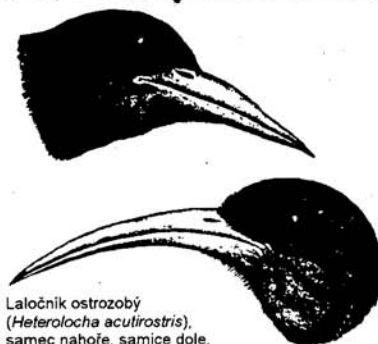
Laločníci

Téměř neznámá čeleď pěvců (*Collaeidae*) s 3 rody, 3 druhy a 2 subspeciemi z Nového Zélandu. Druh laločník ostrozobý (*Heterolocha acutirostris*) byl vyhuben a od roku 1907 je neznámý. Příčinou jeho vyhubení bylo plošné kácení lesů a likvidace stříelbou. Jejich velikost se pohybuje od 25 do 45 cm, hmotnost od 80 do 240 g. Vyznačují se nahými nozdrami a oranžovými nebo modrými kožními lalůčky u kořene zobáku, podle nichž dostali český název. Laločníci jsou většinou pozemní ptáci s krátkými křídly, delším ocasem a dlouhými silnými běháky. Jejich let je nejistý. Životním prostředím jsou původní husté lesy.

Vymřelý druh laločník ostrozobý je znám také pod jménem huia. Dříve žil na Severním ostrově Nového Zélandu. Byl celý černý s bílou páskou na konci ocasu a s oranžovými laloky u zobáku. Měřil až 45 cm. Projevovala se u něho pohlavní dvojtvarnost v utváření zobáku. Samec měl zobák kratší a silnější a odtrhával jím kůru ztrouchnivělých stromů a rozbíjel jejich dřevo. Samice měla delší zobák, tenký a obloukovitě dolů zahnutý, kterým vytahovala hmyz a jeho larvy ze skulin ve dřevě. Tak krmila sebe i samce. Hnízdil v dutých stromech od listopadu do února.

Další dva druhy mají silný krátký zobák, někdy hákovitě zahnutý, a oba jsou ohroženy vyhubením. Laločník sedlatý (*Creadion carunculatus*) je zbarven černě, má kaštanově hnědá křídla, hřbet a obojí krovky ocasní a oranžové laloky u zobáku. Samice a mládí ptáci jsou celí hnědáví. Měří kolem 25 cm. Žije na všech ostrovech Nového Zélandu. Samička snáší 2 až 3 bílá nebo šedavá vejce s rezavě hnědými nebo světle purpurovými skvrnami. Inkubace trvá 21 den. Laločník šedý (*Callaeas cinerea*), zvaný též kokako, je zbarven tmavě modrošedě a má olivově hnědá křídla a ocas. Měří asi 38 cm. Obývá Severní, Jižní a Stewartův ostrov Nového Zélandu.

Subspecie *wilsoni* ze Severního ostrova má modré laloky u zobáku, subspecie *cinerea* z dalších dvou ostrovů je má oranžové. Samička snáší 2 až 3 šedivě hnědá vejce s hnědavou kresbou. Jako u předchozího druhu sedí na vejcích oba partneři a hnízdí 1x ročně. Inkubace trvá 25 dnů. U obou druhů jsou mláďata vzletná za 4 týdny.

Laločník ostrozobý
(*Heterolocha acutirostris*),
samec nahoře, samice dole.
Kresba Jitka Hanáková

RNDr. František Hanák

ORNITOLOGICKÁ POZOROVÁNÍ

- Bukač velký (*Botaurus stellaris*)**
01. a 05. 05. 96 - 1 M, hlas tůň Václavka, PH (Map)
- Volavka bílá (*Egretta alba*)**
08. 05. 96 - 2 ex. Jezdovický ryb., JI (Jin)
- Husa indická (*Anser indicus*)**
08. 08. 95 - 1 ex. Lenešický ryb., LN (Tich)
- Hvízdák eurasijský (*Anas penelope*)**
10. 02. 96 - 6 ex. Čelákovice - Labe, PH (Map)
- Morčák prostřední (*Mergus serrator*)**
18. 04. 95 - 39 ex. pískovna Náklo, OL (Kla)
- Hoholka lední (*Clangula hyemalis*)**
18. 04. 95 - 4 ex. pískovna Náklo, OL (Kla)
- Moták pochop (*Circus aeruginosus*)**
22. 10. - 07. 11. 95 - 1 ex. Ospělov, PV (Ber)
09. 11. 95 - 1 M Bouzov, OL (Ber)
- Moták lužní (*Circus pygargus*)**
26. 05. 94 - 1 M Vysoké Mýto, UO (Ber)
15. 05. 96 - 1 M Lidéřovice, JH (Mak)
- Orel mořský (*Haliaeetus albicilla*)**
02. 03. 96 - 2 ad. (svatební lety) + 1 imm.
- VDNM II., BV (Maj)
- Ostříž lesní (*Falco subbuteo*)**
18. 08. 95 - 2 ex. Ospělov, PV (Ber)
31. 08. 95 - 1 ex. Krnov, Petrův ryb., BR (Kla)
07. a 12. 09. 95 - 1 ex. Ospělov, PV (Ber)
14. 09. 95 - 3 ex. Ospělov, PV (Ber)
- Chřástal polní (*Crex crex*)**
18. 05. 95 - 1 M hlas Ospělov, PV (Ber)
18. 05. 95 - 1 M hlas Milkov, PV (Ber)
02. 06. 96 - 1 M hlas Mor. Dyje u Vnorovic, JH (Mak)
08. 06. 96 - 1 M hlas Návary, JH (Mak)
08. 06. 96 - 2 M hlas Rajchěrov, JH (Mak)
08. 06. 96 - 1 M hlas Veclov, JH (Mak)
08. 06. 96 - 3 M hlas St. Město p. Landštejnem, JH (Mak)
- Koroptev polní (*Perdix perdix*)**
19. 06. 95 - 1 pár vyhníždil ve smrkové kultuře
300 m od lánu řepky Ospělov, PV (Ber)
- Jespák rezavý (*Calidris canutus*)**
21. 08. 96 - 1 ex. († sražený autem) Tovačov, PR (Svz), uložen ve sbírkách MOS
- Sluka lesní (*Scolopax rusticola*)**
07. 05. 96 - 1 M tok Romava, JH (Mak)
08. 06. 96 - 1 M tok Rajchěrov, JH (Mak)
- Racek stříbřitý (*Larus argentatus*)**
02. 10. 95 - 2 ad., 11 imm. Krnov - Petrův ryb., BR (Kla)
- Racek malý (*Larus minutus*)**
01. 06. 96 - 4 ex. Vánovský ryb., JI (Jin)
- Rybák černý (*Chlidonias niger*)**
07. 09. 95 - 20 ex. Lenešický ryb., LN (Hom)
- Dudek chocholatý (*Upupa epops*)**
27. 04. 94 - 1 ex. Čechy p. Kosířem, PV (Ber)
- Brkoslav severní (*B. garrullus*)**
10. 03. 94 - 60 ex. Bystřice p. H., KM (Lur)
18. 03. 94 - 80 ex. Bystřice p. H., KM (Lur)
01. 02. 95 - 40 ex. Bystřice p. H., KM (Lur)
07. 02. 95 - 60 ex. Bystřice p. H., KM (Lur)
13. 03. 95 - 150 ex. Bystřice p. H., KM (Lur)
20. 03. 95 - 100 ex. Bystřice p. H., KM (Lur)
30. 03. 95 - 55 ex. Zlín - Louky, ZL (Mac)
11. 04. 95 - 30 ex. Bystřice p. H., KM (Lur)
16. 01. 96 - 150 ex. Litvinov, MO (Hok)
20. 01. 96 - 280 ex. Litvinov, MO (Hok)
26. 01. 96 - 200 ex. Litvinov, MO (Hok)
31. 01. 96 - 800 ex. Lom - Louka, MO (Hok)
- Rehek domácí (*Phoenicurus ochruros*)**
22. 01. 94 - 1F Kvasice pisk., KM (Lur)
19. 02. 94 - 1 ex. Prusy, PR (Lur, Gav, Luč)
01. 12. 95 - 1F Otrokovice, ZL (Něm)
07. 12. 95 - 1M Otrokovice, ZL (Něm)
29. 12. 95 - 1 ex. Pálava, BV (Lur, Sva)
- Bramborníček černohlavý (*S. torquata*)**
05. 03. 94 - 2M 1F Domaželice, PR (Luč)
- Bělořit šedý (*Oenanthe oenanthe*)**
02. 10. 94 - 1 ex. Tovačov, PR (Luč)
- Slavík modráček (*Luscinia svecica*)**
06. 08. 94 - 1 juv. chycen Nesyt, BV (Lur, Boš, Luč)

Drozd cvrčala (*Turdus iliacus*)

31. 03. 95 - asi 100 ex. Otrokovice, ZL (Něm)
26. 01. 96 - 250 ex. Litvinov, MO (Hok)

Rákosník proužkový (*A. schenobaenus*)

19. 10. 95 - 1 ex. Záhlinice, KM (Rol)

Rákosník tamaryškový (*A. melanopogon*)

07. 08. 95 - 2 ex (2x1k chyceny) Nesyt, BV
(Lur, Luč, Boš)

Lejsek malý (*Ficedula parva*)

16. 05. - 19. 06. 95 - 1 M Ospělov, PV (Ber)

Sýkořice vousatá (*Panurus biarmicus*)

18. 07. 94 - 100 ex. Nesyt, BV (Lur)
19. 11. 94 - 20 ex. Tovačov, PR (Lur)
15. 01. 95 - 3 ex. Pastvisko - Lednice, BV (Šen)
23. 04. 95 - 21 ex. Záhlinice, KM (Lur, Luč, Pol)
12. 11. 95 - 5-10 ex. Záhlinice, KM (Lur)
12. 11. 95 - 2-5 ex. Hulín, odkal., KM (Lur)

Krkavec velký (*Corvus corax*)

26. 09. 95 - 23 ex. hejno, Domaželice, PR
(Luč)

Zedníček skalní (*Tichodroma muraria*)

29. 12. 95 - 1 ex. Pálava (Lur, Luč, Sva, Vlh)

Pěnkava jíkavec (*F. montifringilla*)

15. 04. 95 - 2 ex. Ospělov, PV (Ber)
16. 04. 95 - 450-500 ex. Drahaný PV-VY (Stř)
04. 11. 95 - 200 ex. Ospělov, PV (Ber)
31. 12. 95 - 1000 ex. Ospělov, PV (Ber)

Dlask tlustozobý (*C. coccothraustes*)

21. 01. 96 - 100 ex. Ospělov, PV (Ber)
01. 02. 96 - 85 ex. Litvinov, MO (Hok)
13. 02. 96 - 500 ex. Bouzov - Doly, OL (Ber)

Konopka žlutozobá (*C. flavirostris*)

14. 01. 95 - 1 ex. Čemčice, LN (Tich)

Hýl rudý (*Carpodacus erythrinus*)

17. 08. - 03. 09. 94 - 5 ex. Říčky, BO (Her)
26. 06. 94 - 1 pár Hustopeče n.B., PR (Luč, Gav)
29. 05. 96 - 2 ex. Budišov, TR (Hak)

Strnad luční (*Miliaria calandra*)

22. 01. 94 - 1 ex. Hodonín, HO (Luč, Gav)
16. 04. 94 - 6M zpěv + 2F Horní + Dolní
Věstonice, BV (Lur, Luč)
15. 05. - 18. 07. 94 - 8 ex. Říčky, BO (Her)

09. 08. 94 - 3 ex. Sedlec, BV (Lur, Luč)
28. 10. 94 - 4 ex. Popice, BV (Lur, Gav, Luč)
07. 05. 95 - 3M 1F Pouzdřanská step, BV (Lur, Sva)
15. 07. 95 - 15M zpěv, SPR Skalky, BV (Lur)
16. 09. 95 - 20 ex. Sedlec, BV (Lur)

Strnad zahradní (*Emberiza hortulana*)

28. 08. 94 - 4 ex. Mečkov, BM (Her)

Sněhule severní (*P. nivalis*)

20. 11. 94 - 1 ex. Hulín, pisk., KM (Lur, Vlh)

vysvětlivky:

ex.	exemplář
ad.	adult - dospělý
pull.	pullus - nevzletné mládě
juv.	tohoroční mladý pták
imm.	nedospělý pták
M	maskulus - samec
F	femina - samice
1 k	tohoroční mladý pták
2 k	loňský mladý pták
(†)	nalezen mrtev
FK 9/92	ověřeno faunistickou komisí pod číslem jednacím 9/92

pozorovatelé:

Boš	Bošek Václav
Ber	Beran Jaromír (PV)
Gav	Gavenda Bedřich (PR)
Hak	Hanák František (PR)
Her	Hertl Ivo (BM)
Hok	Horák Vladimír (MO)
Hom	Horák Miroslav (LN)
Jin	Jindřich Ladislav (JI)
Kla	Klvaňa Radomír (OL)
Luč	Lučan David (PR)
Lur	Lučan Radek (KM)
Mac	Mach Miroslav (ZL)
Maj	Mach Jiří (SY)
Map	Macháček Petr (PH)
Mak	Marek Martin (JH)
Něm	Němčík Jiří (PR)
Pol	Polčák Jiří (ZL)
Rol	Roleček Jan
Stř	Střiteský Jan (PV)
Sva	Svačina Tomáš
Svz	Svozil
Šen	Šejn Jan (BM)
Tich	Tichý Herbert (LN)
Vlh	Vlach Jaroslav

Kam na exkurzi

Během druhého pololetí roku 1996 proběhnou následující ornitologické exkurze, určené nejen pro členy MOS, ale i nejširší okruh zájemců z řad veřejnosti. Povedou je zkušení ornitologové a zejména začínající kolegové se na nich mohou seznámit jak s celou řadou druhů ptáků, tak i s konkrétními lokalitami, na nichž je možno pozorovat a poznávat naše ptáky.

V případě nepříznivého počasí se exkurze nekonají.

<i>datum</i>	<i>místo exkurze</i>	<i>vedoucí exkurze</i>
<i>čas srazu</i>	<i>místo srazu</i>	<i>vhodné pro okresy (cena)</i>
5. října	Nové Mlýny - střední zdrž + Pouzdřanský rybník	Mojmír Ševčík
9.25 hod.	ČD Pouzdřany (vlak od Brna)	BM, BV
5. října	Záhlinice - rybníky	Jiří Polčák
8.05 hod.	zastávka vlaku	KM, ZL, PR
6. října	Tovačov - rybníky	Jiří Polčák
7.40 hod.	autobusové nádraží	PR, OL, PV
12. října	Opočno, sokolnické setkání	Pavel Moulis
3.00 hod.	Rokycany, autobus od ČD	cena 150,- Kč
19. října	Záhlinice - rybníky	Jiří Polčák
8.05 hod.	zastávka vlaku	KM, ZL, PR
20. října	Tovačov - rybníky	Jiří Polčák
7.40 hod.	autobusové nádraží	PR, OL, PV
2. listopadu	Nové Mlýny - střední zdrž	Mojmír Ševčík
9.25 hod.	ČD Pouzdřany (vlak od Brna)	Brno, Břeclav
9. listopadu	Záhlinice - rybníky	Jiří Polčák
8.05 hod.	zastávka vlaku	KM, ZL, PR
10. listopadu	Tovačov - rybníky	Jiří Polčák
7.40 hod.	autobusové nádraží	PR, OL, PV
7. prosince	Nové Mlýny - střední zdrž	Mojmír Ševčík
9.25 hod.	ČD Pouzdřany (vlak od Brna)	BM, BV

Pokud chcete připravit (nebo již organizujete) ornitologickou exkurzi pro začínající ornitology ve svém okolí, napište nám, rádi ji zveřejníme a porádíme. Uvítali bychom pořádání exkurzí na Hodonínsku, Břeclavsku, Brněnsku, Pardubicku, Plzeňsku, v jižních Čechách apod.

PTÁČI *pro* **LEMNÁŠ**

MOS, P. O. Box 65, 750 65 Přerov 2

Novinové výplatné

Čtvrtletník "Ptáci kolem nás"
vychází za laskavého přispění
členů MOS, příznivců ochrany ptactva
a Ministerstva životního prostředí ČR
číslo účtu 32434 - 831/0100
var. symbol 777

I vy se můžete stát členy a podporovateli
MOS - společnosti pro ochranu ptactva

